

WASA DAGBLAD

Nr 18 Söndagen den 4 maj 2025

ISSN 2954-2448

Bygg inte nära stranden

Ny idrottsplan på Kasärntorget

Trafikparken öppnade den andra maj

Wasa Dagblad publicerar *Hårda tider*

Horoskop för maj

Presidentparet i Vörå

WASA DAG- BLAD

Här finns vi:

vpress.ovh

36 sidor

I DAG

Tänk efter före: Att bygga klokt nära kusten

Drömmen om ett hem vid havet är djupt rotad i oss. Ljudet av vågorna, den fria horisonten – det är en lockande bild. Men den här drömmen kan behöva en uppdatering i takt med att vår planet förändras. Forskningen är tydlig: havsnivåerna stiger, och extrema väderhändelser blir allt vanligare. Att bygga nära kusten idag innebär att man behöver ta höjd för en framtid där dessa förändringar blir än mer påtagliga.

Prognoserna pekar mot att havsnivåerna kan stiga med en halv meter eller mer till 2075, även om vi lyckas begränsa utsläppen. Vid högre utsläpp kan det handla om ännu större stigningar. Men det är inte bara den gradvisa höjningen som är viktig att beakta. Vid en storm kan vattenståndet lokalt öka dramatiskt på kort tid. Vi har sett exempel på detta även här i Vasa, där vattennivån tidvis om än väldigt sällan har varit nära två meter över det normala. Med varmare hav som driver kraftigare vindar och mer intensiv nederbörd kan framtida stormar leda till ännu högre vattenstånd. Om femtio år kan ett rejält oväder addera ytterligare meter till en redan högre basnivå. Hus som byggs idag förväntas stå betydligt längre än så.

De kommande decennierna kommer att skilja sig från de vi är vana vid på flera sätt:

gre grundnivå att en stormsurge som tidigare orsakade begränsad skada nu kan få betydligt större konsekvenser. Om havsnivån stiger med en meter, kommer en tre meter hög stormvåg att nå fyra meter in över land. Låglänta områden som sällan drabbats av översvämningar tidigare riskerar att bli permanent påverkade.

För det andra pekar forskningen mot att vi kan förvänta oss fler och kraftigare stormar. Varmare hav innebär mer energi för orkaner och cykloner. Dessutom kan långsamt **движущиеся** stormar släppa ifrån sig enorma mängder regn, vilket ytterligare förvärrar översvämningarna.

Slutligen kommer erosionen att spela en allt större roll. Stigande havsnivåer accelererar nedbrytningen av stränderna. Ett hus som idag uppfattas som tryggt beläget kan om trettio år befinna sig farligt nära, eller till och med i, vattnet. Redan nu ser vi hur försäkringsbolag drar sig tillbaka från utsatta kustområden, vilket kan lämna husägare i en svår situation.

Trots dessa tydliga signaler fortsätter nybyggnationen längs kusten. Det är förståeligt att drömmen om havet lockar, men det är viktigt att väga den mot de framtida riskerna. Beslut som tas idag kommer att påverka generationer framöver.

Vad kan vi göra? Det

handlar om att bygga med framtiden i åtanke:

För det första behöver vi vara restriktiva med nybyggnation i de mest utsatta områdena. Att flytta viktig infrastruktur inåt land är också en klok åtgärd medan det fortfarande finns tid.

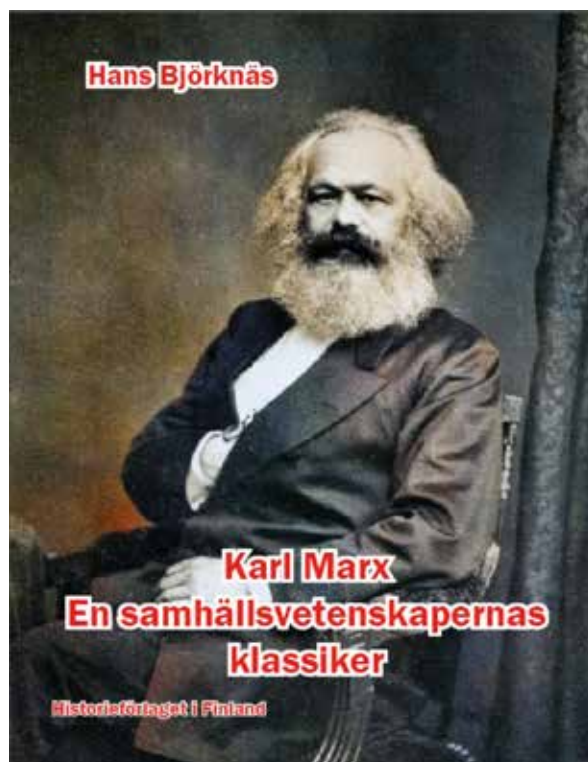
För det andra kan vi behöva tänka annorlunda kring design och konstruktion nära kusten. Om byggnation ändå sker i riskzoner, bör det handla om mer resilienta lösningar som pålstugor eller till och med flytande konstruktioner.

Slutligen är ärlig och tydlig riskkommunikation avgörande. Översvämningsskator bör baseras på framtida prognoser,

inte bara historisk data. Banker och försäkringsbolag behöver prissätta riskerna på ett realistiskt sätt för att undvika att subventionera riskfyllt byggande.

Kärnan är att den starka dragningskraften från havet behöver balanseras mot den klimatverklighet vi står inför. Om du överväger att bygga eller köpa nära kusten, är det värt att ställa sig frågan: Är detta en plats som kommer att vara trygg och säker även för mina barn och barnbarn? Havet är en kraft att räkna med, och det är klokt att respektera dess framtida potential. Att bygga lite längre in kan vara det bästa sättet att trygga både sin investering och kommande generationers välbefinnande.

Photo Supplement

För det första innebär en hö-
Pärmbild: Glad Valboeg

KASÄRNTORGET

Ny multifunktionsplan byggs på Kasärntorget – redo för spel i höst

Vaasaborna kan se fram emot en ny och spännande mötesplats för sport och aktivitet. Under sommaren kommer en ny multifunktionsplan att anläggas på Kasärntorget, i direkt anslutning till den befintliga konstgräsplanen längs Kasarminkadun varrella.

Den nya utomhusplanen kommer att erbjuda utmärkta möjligheter för både basket och innebandy.

Den kommande multifunktionsplanen kommer att in-

rymma både en fullstor innebandyplan och en basketplan. Hela området kommer att vara inhägnat för att skapa en trygg och avgränsad spelmiljö. Själva spelfältet mäter generösa 40 x 20 meter, vilket ger gott om utrymme för fartfyllda matcher och träningar. För basketentusiasterna kommer det att finnas fyra basketkorgar, samt högre skyddsnät bakom korgarna för att minimera bollförluster och öka säkerheten. Innebandyspelare kommer att kunna dra nytta av en kaukalo med låga sarger, vilket bidrar till ett snabbt och intensivt spel.

Den nya multifunktionsplanen är i första hand tänkt att

bli en resurs för alla i Vasa, med ett särskilt fokus på barn och ungdomar. Tanken är att skapa en spontan mötesplats där unga och gamla kan samlas för att röra på sig och ha roligt tillsammans. Därför kommer det inte att vara möjligt att boka specifika tider på planen, utan principen om "först till kvarn" kommer att gälla. Detta understryker ambitionen att göra anläggningen tillgänglig för alla när andan faller på.

Projektet beräknas ha en budget på 130 000 euro. Beslutet att bygga den nya multifunktionsplanen fattades av kultur- och idrottsnämnden vid deras sammanträde den

22 april 2025. Med detta godkännande kan arbetet nu påbörjas, och förhoppningen är att den nya anläggningen ska stå klar för invigning någon gång under hösten.

Den nya multifunktionsplanen på Kasarmintorget ses som ett viktigt tillskott till stadens befintliga idrottsanläggningar och ett steg i rätt riktning för att främja en aktiv och hälsosam livsstil bland Vaasaborna. Nu återstår bara att vänta med spänning på att den nya planen ska färdigställas och fyllas med spelglada invånare.

Källa: Vaasa.fi

NYHETER

DENNA TIDNING KAN MAN LÄSA VAR SOM HELST

Denna tidning kan man läsa var som helst, som här nära ryska gränsen

SMARTKLOCKA

Smartklocka bakom ratten kan ge 1 000 pund i böter i Storbritannien

Bilförare i Storbritannien varnas nu för att använda smartklockor under körning.

Att titta på eller använda klockan medan man kör kan leda till böter på upp till 1 000 pund. Myndigheterna betonar att en smartklocka juridiskt sett likställs med en mobiltelefon i trafiken.

Trots att en smartklocka sitter fast på handleden och inte hålls i handen, kan en snabb blick mot handleden räcka för att distrahera föraren. Polisen menar att även en kort ouppmärksamhet kan skapa farliga situationer i trafiken – och det klassas som oaksam körning.

Förutom böter kan förare också få prickar i körkortet eller till och med förlora sin körbehörighet i allvarliga fall. Reglerna är en del av en bredare kampanj för att minska distraktioner bakom ratten.

I Storbritannien har det länge varit förbjudet att använda mobiltelefon under körning. Nu vill myndigheterna klargöra att även smarta klockor omfattas av samma regelverk – säkerheten kommer först.

Polisen uppmanar alla bilförare att hålla blicken på vägen och låta alla smarta enheter vila tills färden är över.

HÄLSA

Mammors motion under graviditet kan minska barns risk för astma, enligt en ny finländsk studie

En ny studie visar att gravida kvinnor som rör på sig regelbundet kan minska risken för astma hos sina barn avsevärt.

Forskningen, publicerad i Medicine Journal, analyserade data från en prospektiv födelsekohort och fann att kvinnor som var fysiskt aktiva minst tre gånger i veckan under graviditeten fick barn med nästan 50 % lägre risk för astma jämfört med de som rörde på sig mer sällan.

Studiens viktigaste resultat

Mängden motion spelar roll: De mest skyddande effekterna sågs hos mammor som tränade minst tre gånger i veckan.

Oberoende av andra faktorer: Sänkt astmarisk hos barnen kvarstod även efter justering för mammans hälsa, miljöfaktorer och livsstil.

Potentiella långsiktiga fördelar: Förbättrad lungutveckling hos fostret kan vara en bidragande orsak.

Varför är detta viktigt?

Astma är en av de vanligaste kroniska barnsjukdomarna, men det finns få förebyggande strategier. Denna studie belyser en enkel och kostnadseffektiv livsstilsåtgärd – regelbunden motion under graviditeten – som kan minska risken för astma hos barn.

”Våra resultat tyder på att uppmuntran till fysisk aktivitet under graviditeten kan vara ett enkelt sätt att förbättra barns andningshälsa,” säger huvudförfattaren Emma-Reetta Musakka från University of Eastern Finland.

Experternas reaktioner

Medförfattaren Leea Keski-Nisula kommenterar:

”Vi har länge vetat att motion under graviditeten gynnar både mor och barn, men denna studie ger starka belegg för att det också kan skydda mot astma. Måttliga aktiviteter som promenader, simning eller gravidyoga kan göra stor skillnad.”

Råd till blivande mammor

Studien stöder följande rekommendationer:

Minst tre träningspass i veckan (t.ex. snabb promenad, simning eller lätt aerobics).

Konsultera en läkare eller barnmorska innan du börjar med ny träning under graviditeten.

Framtida forskning

Ytterligare studier behövs för att

fastställa:

Optimal träningsmängd och typ för bästa effekt.

Biologiska mekanismer (t.ex. hur motion påverkar fostrets immunförsvar eller lungutveckling).

Denna studie stärker bevisen för att gravida kvinnors livsstil har långvariga hälsoeffekter på barnen. Att uppmuntra säker och regelbunden motion under graviditeten kan vara en nyckelstrategi för att minska astma hos barn.

Den fullständiga studien finns öppen tillgänglig i Medicine Journal: DOI: 10.1016/j.medj.2024.09.003

NYHETER

VÖRÅ

Presidentparet gästade Vörå och träffade den kommande vinnaren i Basel

NYHETER

STORMOSSEN

Stormossen öppnar sommarinsamlingsplatser 1.5.2025 – enklare sopsortering för fritidsboende

Avfallshanteringens pionjär erbjuder sommartjänster för restavfall och bioavfall – stora mängder transporteras till återvinningsanläggning utan extra kostnad

Från och med 1.5.2025 öppnar Stormossen åter sina sommarinsamlingsplatser för avfallshantering för fritidsboende. Insamlingsplatserna för restavfall (tidigare brännbart avfall) och bioavfall kommer att vara öppna under perioden 1.5–30.9, vilket erbjuder en praktisk lösning för sommarboende och stugägare.

Vad kan du göra på sommarinsamlingsplatserna?

Restavfall och bioavfall – Sortera ditt avfall enkelt på insamlingsplatserna

SEndast för betalare av grundavgiften – Tjänsten är avsedd för de som betalar grundavgiften för fritidsboenden (tidigare ekologisk avgift)

Stormossen, som är Finlands första avfallshanteringbolag, har planerat platsernas läge tillsammans med sina ägarkommuner. Detta säkerställer tjänstens praktisk

Varför använda sommarinsamlingsplatserna?

Miljövänligt alternativ – Avfallet hamnar i rätt återvinningsprocess

Flexibla tider – Platserna är öppna i fem månader, så du kan lämna ditt avfall vid en lämplig tidpunkt

Inga extra kostnader

Stormossens vd kommenterar: ”Vi är stolta över att erbjuda denna tjänst, som underlättar för boende samtidigt som den främjar hållbar utveckling. Sommarinsamlingsplatserna är en del av vår större strategi att göra avfallshanteringen ännu mer användarvänlig.”

Hur hittar du din närmaste sommarinsamlingsplats?

Exakta platser och öppettider finns på Stormossens webbplats samt i ägarkommunernas informationskanaler.

REGERINGEN

Minister Strand: Halvtidsrian påskyndar tillväxt, stärker säkerheten och förbättrar infrastrukturen

Finlands regering har nått en betydande enighet i halvtidsrian den 22–23 april 2025.

I ett pressmeddelande betonar minister Joakim Strand (Svenska folkpartiet) de djärva beslut som fattats under översynen och som han anser kommer att skapa starkt förtroende hos både företag och privatpersoner. Det tillväxtpaket som är resultatet av översynen syftar till att påskynda den ekonomiska tillväxten, stärka säkerheten och förbättra infrastrukturen.

Ett av de centrala besluten i halvtidsöversynen är sänkningen av inkomstskatten på arbete med cirka 1,1 miljarder euro. Denna åtgärd förväntas förbättra incitamenten för arbete och avsevärt stärka finländarnas köpkraft. Samtidigt har regeringen beslutat att sänka bolagsskatten till 18 procent från och med början av 2027, vilket kommer att skapa en mer attraktiv verksamhetsmiljö för företag och stödja investeringar.

Minister Strand välkomnar särskilt satsningarna på forskning och utveckling (FoU) inom energiomställningen. Regeringen har åtagit sig att direkt anslå 40 miljoner euro till detta avgörande arbete under åren 2026–2029. Målet är att lyfta Finland till ett världsledande forsknings- och kompetenscentrum för energiomställningen. Detta kräver en gemensam utveckling av internationell forskningsinfrastruktur i toppklass inom ett globalt ekosystem, utbildning av nästa generations forskare och experter inom energisektorn samt skapandet av en verksamhetsmiljö som möjliggör snabb kommersialisering av innovationer och teknik.

När det gäller infrastrukturen har regeringen fattat viktiga beslut för utvecklingen av Vasa-regionen. Fördjupningen av farleden till Vasa hamn och elektrifieringen av järnvägen till Vasa hamn har prioriterats som brådskande planeringsprojekt. Dessa projekt kommer avsevärt att förbättra regionens logistis-

ka ställning och stödja näringslivets verksamhetsförutsättningar.

Vidare uttrycker minister Strand sin tillfredsställelse över regeringens anslag för att förbättra trafiksäkerheten i Södra Österbotten. Anslagen riktas mot nationellt sett riskfyllda vägsträckor på Riksväg 67 och Huvudväg 19 mellan Kivisaari och Atria. Detta beslut kommer att möjliggöra en snabb start av nödvändiga byggnadsarbeten och därmed öka säkerheten för invånarna i området.

”Finland behöver djärva beslut som skapar förtroende hos både företag och individer. Med dessa åtgärder inleder vi en ny våg av investeringar, stärker den ekonomiska tillväxten och tryggar välfärden långt in på 2030-talet”, konstaterar minister Joakim Strand med eftertryck. Resultaten från halvtidsöversynen framstår som ett lovande steg mot att stärka Finlands ekonomi och säkerhet samt bygga en hållbar framtid.

Källa: SFP

NYHETER

SKYPE

Skype blir pensionär imorgon – men vi har Whats'up!

En era tar slut när Skype lägger ner, men en ny kommunikationshjälte tar över.

Efter decennier av att ha kopplat ihop vänner, familjer och kollegor över hela världen stänger Skype officiellt imorgon – och ett legendariskt kapitel i digital kommunikation tar slut. Men oroa dig inte, för medan Microsoft satsar på Teams finns det en annan gigant redo att fylla tomrummet: WhatsApp (eller som vi gärna kallar det, Whats'up!).

Vad händer med Skype-användare? Från och med maj 2025 kommer Skype inte längre att vara tillgängligt, och miljontals användare måste flytta över till Microsoft Teams Free, där deras chattar och kontakter automatiskt kommer att överföras. Men inte alla är glada över bytet.

”Teams är bra för jobbet, men det är inte samma sak som Skype för privata samtal,” säger långvariga användaren Maria Gonzalez. ”Jag har redan bytt de flesta av mina videosamtal till WhatsApp – det är enklare.”

Whats'up tar över
Med Skypes nedläggning framstår WhatsApp som det självklara alternativet för smidiga meddelanden, röstsamtal och videosamtal – särskilt med sin plattformsoberoende funktionalitet och kryptering från slutpunkt till slutpunkt.

Ingen tvingad migrering – Till

skillnad från Skypes övergång till Teams förblir WhatsApp fristående.

Inga prenumerationer – Gratis internationella samtal och meddelanden, ingen kreditnödvändighet.

Enorm användarbas – Över 2 miljarder användare litar redan på den varje dag.

Vad händer med Skype-nummer och betalfunktioner?

Betalda Skype-funktioner, inklusive Skype Credit och prenumerationer för internationella samtal, har redan fasats ut för nya användare. Befintliga abonnemang förnyas automatiskt fram till april 2025. Har du ett Skype-nummer måste du flytta det till en annan operatör – eller helt enkelt använda det med WhatsApp, som stöder samtal via nummer.

Kommunikationens framtid
Medan Microsoft tvingar fram Teams som Skypes ersättare vänder sig många användare redan mot andra plattformar. WhatsApp, Signal och Telegram dominerar redan den privata kommunikationen, medan Teams fokuserar på företagsvärlden.

”Skype var revolutionerande, men tiden går vidare,” säger teknikanalitikern David Chen. ”Idag vill användarna ha enkelhet, integritet och tillförlitlighet – och det är där WhatsApp sticker ut.”

Det sista farväl

MUSIK

Stående ovationer för Wasa Sinfonietta – Kammar hem prestige-fyllt kulturpris

Glädjetonerna ljuder i musikerretsar i Vasa! Den mångsidiga amatörorkestern Wasa Sinfonietta har med övertygande majoritet röstats fram till ”Årets kulturgärning i Vasa 2024”.

Utmärkelsen, som årligen hyllar en insats som på ett betydande sätt berikar stadens kulturliv, är ett erkännande av orkesterns engagemang och breda verksamhet under sitt 95-årsjubileumsår.

Inte mindre än 68 nomineringar från engagerade Vasabor strömmade in, vilket lyfte fram imponerande 49 olika kulturaktörer i staden. En sakkunnig jury, utsedd av kulturservicen, valde därefter ut tre starka kandidater till den slutliga publikomröstningen. Där visade sig Wasa Sinfonietta vara folkets favorit och kammade hem den prestige-fyllda titeln.

Under det gångna året firade Wasa Sinfonietta stolt sina 95 år med ett intensivt kon-sertprogram och en rad samarbeten. Orkestern, som består av cirka 60 passionerade amatörmusiker i alla åldrar – från studerande till pensionärer – har under året visat prov på en imponerande bredd. Deras aktiva samverkan med andra kulturutövare i Vasa har ytterligare stärkt stadens kulturella band. Verksamhetsåret 2024 bar det inspirerande temat ”Musik är till för alla”, vilket genom-syrade orkesterns många initiativ. Bland höjdpunkterna märks en berörande

välgören-hetskonsert till förmån för Ukraina i Trefaldighetskyrkan, uppskattade framträdanden på olika serviceboenden, ett engagerande deltagande i evenemanget Öppet hus på Strömsö samt en viktig roll som övningsorkester för dirigentkurser. Under hösten bjöd orkestern på stämningsfulla James Bond-konserter tillsammans med Kurikan soitto-kunta, och året kulminerade i en gemensam och stämningsfull julkonsert, ”Oi Saavu Rauhan Juhla”, tillsammans med körerna Sekakuoro Sirpaleet och Vaasan Ylioppi-laskuoro.

Wasa Sinfoniettas konserter lockade under året över 3 000 besökare, och deras verksamhet nådde tiotusentals intresserade även via sociala medier. Den internationella prägeln på orkestern är också anmärkningsvärd, med medlemmar från inte mindre än åtta olika länder. Priset för Årets kulturgärning i Vasa, som nu delades ut för sjätte gången, består av en prissumma på 2 000 euro. Den årofyllda utdelningen förrättades av kultur- och biblioteksdirektör Sanna Bondas. Utmärkelsen är ett välförtjänt kvitto på Wasa Sinfoniettas betydelsefulla bidrag till Vasas rika kulturliv och deras förmåga att sprida musikglädje till en bred publik

Bild: Tarja Hautamäki, Tarja Huntus och Valtteri Virtanen från Wasa Sinfonietta samt kultur- och biblioteksdirektör Sanna Bondas. Bild: Jouko Keto.

VECKANS KONSTUPPLEVELSE

Berndt Abraham Godenhjelm - Portrait of a Young Woman

EVENEMANG

TIKANOJA

Utställningen som täcker den mäterliga natur- och porträttfotografen Eero Järnefelts (1863–1937) hela karriär visas fram till 25.5.2025 på Tikanojas konstmuseum – så det finns fortfarande gott om tid.

Järnefelt har anknytning till Vasa i och med att hans far Alexander var landshövding i Vasa län 1888–1894. Alexander bodde på Strandgatan och familjen hyrde Tottesunds gård i Maxmo sommarna 1891–1892. Eero Järnefelts syster Aino gifte sig där med Jean Sibelius. Utställningens kurator är Ateneums intendent Timo Huusko och utställningen på Tikaoja konstmuseum har producerats av Konstmuseet Ateneum / Finlands Nationalgalleri i samarbete med Vasa museer.

DIANDRA MORS DAG KONCERT

11.5.2025 vid 17.00
Romeo
Långgatan 53, 65100 Vasa
Vasa stadsteater
<https://www.vaasankaupunginteatteri.fi/>

ELLY SIGFRIDS TORG

Vårmarknad
16.5.2025 kl. 15.00 – 19.00
Korsholmsvägen 65610, Korsholm
Korsholm kuntakehitys-0444240300 johanna.langskog@korsholm.fi
<https://korsholm.fi/utveckling>

WASA SINFONIETTA

Vasa stadshus 18.5. kl. 14.00
Save the Trees - välgörenhetskoncert
Intäkterna från välgörenhetskonserterna Rädda träden doneras till Vasa stadsträdgård för

inköp av träd som en miljögärning på lekparkerna och gårdarna till daghemmen i Vasa stad, till glädje för Vasa barn.
<https://wasasinfonietta.net/>

KVÄLLSMUSIK

I Vasa kyrka – njut av stämningen av en klassisk sommarkväll
Känn stämningen av sommarkvällar till högklassig musik i Vasa kyrka. De evangelisk-lutherska församlingarna bjuder igen på gratis konserter med klassisk musik, som redan under årens lopp har etablerat sig som pärlor i stadens sommarprogram.

Klassisk kvällsmusik på onsdagar från 4.6.25 kl. 19.30

4.6. Kammarkör Canticum Maris.

11.6. Serene Erhie, sopran och Anna Roos, piano.

18.6. Monica Heikius, sopran och Karolin Wargh, orgel.

25.6. Jonna Pirttijoki-Helander, dragspel, sång och Sauli Perälä, piano, sång.

2.7. Erica Nygård, flöjt och Niels Burgmann, orgel.

9.7. Lovisa Tuomisto och Valtteri Tuomisto, orgel, piano och sång.

16.7. Jenny Sandelin, sopran och Anton Ylikallio, piano.

Tisdag 22 juli kl. 18.30 Péter Sakari, orgel. I samarbete med Musikfestspelen Korsholm. 6.8. Inka Pärssinen, trumpet och Hanna Koljonen, orgel.

13.8. Noora Karhuluoma, sopran och Marco Bonacci, cembalo.

MUSIKFESTSPELEN I ILMOLA (ILMAJOKI)

”STORA OFREDEN 1713-1721”
6-15.6.2025

”Denna mäktiga och aktuella opera tar hatets år och våra förfäders öden tillbaka till Kyrö älvs stränder.

Big Wrath är en skakande och närande berättelse om familjeband, moderskärlek, uthållighet och kraften i samarbete under en tid, när Rysslands brutala anfallskrig mot Finland brände ner Österbotten till svart jord.”

www.musiikkijuhlat.fi

AMOS REX Helsingfors

12.6.25

GRATIS inträde hela Helsiugfors-dagen

www.amoxrex.fi

NÄRPES TEATER

”Maskinisterna”, en pjäs om Bröderna Wickström och deras motorfabrik. med manus och regi av Erik Kiviniemi.

Urpremiär 28.6.25 klo 19

Andra föreställningar:

1.7 kl 19

3.7. kl 19

7.7. kl 19

8.7. klo 19

10.7 kl 19

13.7. kl 17

15.7. kl 19

16.7. kl 19

17.7. kl 19

19.7. kl 19

KASKÖ MUSIKSOMMAR

9-12.7.25

Festival för klassisk musik i Finlands minska stad.

”Havets närhet, Kaskö stads historia, tvåspråkigheten, den vackra trähusmiljön”

Konstnärliga ledare Anna-mari och Samuli Peltonen

LOCHTEÅ KYRKOMUSIKFESTSPEL

22-27.7.25

Kyrkomusik från tusenåriga traditioner

www.kirkkomusiikkijuhlat.fi

MUSIKFESTSPELEN KORS- HOLM

23.7.–30.7.2025

Över hundra artister från hela världen samlas i slutet av juli för en vecka fylld av musik och gemenskap.

I år firar Korsholmans musikfestival sitt 43:e år med ett brett och mångsidigt program med temat ”Broar” och undertemat ”Resa tillsammans”.

Festivalen erbjuder allt från klassisk musik och tango till folkmusik, barnkonserter och – för allra första gången – balkansmusik

RITZ

25.7.25 kl 19

MARI PALO – TANGO

En av Finlands mest eftertraktade sopraner dyker ner i tängins värld.

Korsholm Music Festival

VASA STADSHUS

27.7.25

CONCERT ROYAL

Amélie goes to Belgrad and friends

Korsholm Music Festival

VAAASA FESTIVAL

31.7 – 2.8.2025

Vaasan sisäsatama

K18

<https://vaasafestival.fi/>

KONSTENS NATT

14.8.2025

”Jag hoppas att vi ses igen på Konstens natt nästa år”

<https://www.vaasa.fi/koeja-nae/kulttuuria-vaasasa-ja-seudulla/taiteiden-yo/>

AMOS REX Helsingfors

14.8.25

GRATIS inträde kl 18-23 under

KONSTENS NATT I

Helsingfors

www.amoxrex.fi

WASA FUTURE FESTIVAL

11-16.8.2025

Wasa Future Festival 2026 kommer att äga rum mellan den 11 och 16 augusti.

Evenemanget samlar kunniga och motiverade personer från näringslivet, universiteten, de regionala beslutsfattande organen och ministerkåren för att fokusera på att lösa problem i Vasa och runt om i Finland. Evenemanget kan följas på Wasa Future Festivals YouTube-kanal.

Wasa Innovation Center
Gerbyntie 18

65230 Vasa

<https://wasafuturefestival.fi/>

KOKKOLAN SUUSKAMARI-KARLEBYS HÖSTKAMMAR

Elokuu 2025 & 2026

www.kokkolansyyskamari.com

KÅLKÅBRA Karleby Opera-festival

14-16.11.25

”Från människor till människor och opera för operans skull”

www.kpkamariooppera.fi

PRESIDENTEN

KRIGSVETERANER

Republikens president Alexander Stubbs festtal på den nationella veterandagens huvudfest i Tavastehus den 27 april

Tasavallan presidentti Alexander Stubb osallistui Kansallisen veteraanipäivän pääjuhlaan Hämeenlinnassa 27.4.2025 Kuva: Urho Högman / Tasavallan presidentin kanslia

Ärade veteraner från våra krig, mina damer och herrar, ärade representanter för krigsgenerationerna, bästa festpublik!

I vårt land har freden varat i 80 år. Fredstiden inleddes den 27 april 1945, när de sista tyska trupperna lämnade Kilpisjärvi och drog sig tillbaka till Norge. Vapnen hade tystnat i Lappland två dagar tidigare.

För försvaret och invånarna i norra Finland var Lapplandskriget den sista ansträngningen som avslutade de tunga krigsåren. Vår unga republik hade i årtal fört krig mot Sovjetunionen, ärkefienden. Förlusterna i vinterkriget och fortsättningskriget tyngde på.

De unga män som tjänstgjort

vid fronten hade vuxit upp långt borta från sina nära och kära. Knappast någon ville då fortsätta kriget på order av Sovjetunionen. Men finländarna gjorde vad de var tvungna att göra i trångmål.

Tyskarna tillämpade den brända jordens taktik, vilket kom som en total överraskning för oss, en tidigare vapenbroder. I Rovaniemi möttes de finländska soldaterna bara av ruiner. Förstörelsen av Rovaniemi var inte den enda. Samma öde drabbade till exempel Sodankylä, Kolari och Salla.

Även svåra minnen har ett fredsbudskap för vår nation. De lär oss att alla förlorar i krig. Krig är utmattande och lämnar ärr för årtionden framöver. Krigsåren gjorde ingen skillnad på civila och soldater. Alla förlorade något.

Bästa åhörare!

När Lapplandskriget tog slut hade vår nation stått i krig i nästan sex års tid.

Finland klarade prövningarna och bevarade det viktigaste av allt, sin självständighet. Freden hade ett högt pris. Men fred är alltid värt att sträva efter. Om man inte talar om fred, kommer man aldrig att uppnå den.

Ryssland är inne på sitt fjärde år av invasionen av Ukraina, och vi måste fortsätta våra ansträngningar för fred. Vi finländare förstår Ukrainas svåra situation genom vår egen historia. Vi fortsätter att stödja Ukraina så länge det behövs. Samtidigt är vi fast beslutna att tillsammans med våra allierade stödja Ukraina på vägen mot fred. Med respekt för landets självständighet, suveränitet och territoriella integritet.

Ärade veteraner från våra krig, bästa representanter för krigsgenerationen!

Ni vet värdet av fred. Utan era insatser skulle vi inte stå här i dag. Återuppbyggnaden av vårt land och omplaceringen av karlarna krävde enorma insatser.

Det var inte alls självklart att Finland efter kriget skulle bli ett nordiskt välfärdsland.

Mitt under kriget drömde många av er veteraner om ett fridfullt liv. För er själva och för era barn. Det fick ni. Ni byggde upp ett framgångsrikt, tryggt och stabilt fosterland för oss, ett land som ni kanske inte ens vågade drömma om.

Tacksam för ert arbete för fosterlandet önskar jag er alla hälsa och välmående och en god fortsättning på veterandagen. Tack.

HÄLSOSAM DIET

Högre intag av raps-, soja- och olivolja är bra för dig. Men inte smör!

Ny studie kopplar smör till högre dödlighet, medan växtbaserade oljor minskar risken

En banbrytande ny studie publicerad i JAMA Internal Medicine visar att ett högre intag av växtbaserade oljor – som raps-, soja- och olivolja – är kopplat till en lägre risk att dö, medan ett högt intag av smör är förknippat med ökad dödlighet. Forskningen, ledd av Dr. Dong D. Wang och ett team från Harvard T.H. Chan School of Public Health, ger starka bevis för att byta ut smör mot hälsosammare växtbaserade fetter kan förbättra livslängden avsevärt.

Studiens viktigaste resultat

Studien analyserade kostdata från 221 054 deltagare i tre stora amerikanska studier – Nurses' Health Study, Nurses' Health Study II och Health Professio-

nals Follow-up Study – och följde deras hälsa i upp till 33 år. De viktigaste fynden inkluderar:

Smör ökar dödlighetsrisken: De som åt mest smör hade en 15 % högre risk av total dödlighet jämfört med de som åt minst. Smör var också kopplat till en 12 % högre risk av död i cancer.

Växtbaserade oljor sänker dödlighetsrisken: Ett högt intag av oljor som raps-, soja- och olivolja var förknippat med en 16 % lägre risk av total dödlighet, en 11 % lägre risk av cancerdöd och en 6 % lägre risk av död i hjärt- och kärlsjukdomar.

Att byta ut smör mot växtoljor ger stora hälsovinster: Att ersätta bara 10 gram smör per dag (cirka två teskedar) med motsvarande mängd växtbaserade oljor beräknades minska total dödlighet med 17 % och cancerdödlighet med 17 %.

Varför växtbaserade oljor är hälsosammare

Till skillnad från smör, som är rikt på mättade fetter, innehåller växtbaserade oljor omättade fetter, som har visats förbättra hjärthälsan, minska inflammation och sänka risken för kroniska sjukdomar.

Olivolja (rik på enkelomättade fetter) har länge förknippats med hälsofördelarna av medelhavskosten.

Soja- och rapsolja innehåller omega-3-fettsyror, som kan skydda mot cancer och hjärtsjukdomar.

Experternas råd

Dr. Walter Willett, en av studiens seniorförfattare och professor i epidemiologi och nutrition vid Harvard, betonade: "Denna studie stärker vikten av att välja hälsosammare fetter. Att byta ut smör mot växtbaserade oljor som olivolja, sojaolja

eller rapsolja är en enkel kostförändring som kan ha stor positiv inverkan på långsiktig hälsa och livslängd."

Resultaten stöder nuvarande kostråd som rekommenderar att ersätta mättade fetter (som smör) med omättade fetter (som växtbaserade oljor). För den som vill förbättra sin kost kan små förändringar – som att använda olivolja istället för smör vid matlagning – ge betydande hälsofördelar över tid.

Referens:

Zhang Y, Chadaideh KS, Li Y, m.fl. "Butter and Plant-Based Oils Intake and Mortality." JAMA Intern Med. Publicerad online 6 mars 2025. doi:10.1001/jamainternmed.2025.0205

Illustration: En illustration gjord med AI

TERVEYS

Leikkausten jälkeen odotetaan jopa 11 miljoonaa uutta hiv-tartuntaa

Kirjoittaja: Dann Okoth [NAIROBI] Maailmanlaajuiset HIV/AIDS-kuolemat ja uudet tartunnat voivat nousta tasolle, jota ei ole nähty sitten vuosisadan alun, jos suunnitellut ulkomaisen avun rahoitusleikkaukset jatkuvat, mikä heikentää vuosien edistystä, asiantuntijat varoittavat.

The Lancet HIV -lehdessä julkaisussa tutkimuksessa arvioidaan, että vuoteen 2030 mennessä matalan ja keskitulotason maissa voi olla 4,4–10,8 miljoonaa uutta HIV-tartuntaa ja 770 000–2,9 miljoonaa HIV:hen liittyvää kuolemaa lapsilla ja aikuisilla.

Yhdysvaltain presidentin Donald Trumpin hallinto on katkaissut tuen humanitaariselle työlle maailmanlaajuisesti – mukaan lukien Yhdysvaltojen vetäytyminen Maailman terveysjärjestöstä ja presidentin AIDS-hätäsuunnitelman (PEPFAR) ja Yhdysvaltain kansainvälisen kehityksen viraston (USAID) rahoituksen jäädyttäminen.

”[Me] näemme sen palaavan ja näemme ihmisten kuolevan samalla tavalla kuin näimme heidät 90- ja 2000-luvuilla.”

Winnie Byanyima, UNAIDin toiminnanjohtaja

Myös muut suuret kansainväliset avunantajat, kuten Iso-Britannia, Ranska, Saksa ja Alankomaat, joiden osuus kansainvälisestä avusta yhdessä Yhdysvaltojen kanssa on yli 90 prosenttia, ovat ilmoittaneet suunnitelmistaan leikata merkittävästi ulkomaista apua.

Tutkijoiden mukaan se voi yhdessä johtaa 24 prosentin vähennykseen maailmanlaajuisessa kansainvälisessä HIV-rahoituksessa vuoteen 2026 men-

nessä.

Edistys paljastuu

Historiallisesti Yhdysvallat on ollut suurin rahoittaja maailmanlaajuisessa HIV-vastaisessa toiminnassa, ja se on investoinut yli 100 miljardia dollaria PEPFARin kautta sen perustamisesta lähtien vuonna 2003.

PEPFAR:n ja USAID:n tukemien ohjelmien leikkaukset ovat kuitenkin jo vakavasti häirinneet pääsyä välttämättömiin HIV-palveluihin, mukaan lukien antiretroviraalinen hoito sekä HIV:n ehkäisy ja testaus, sanoo Debra ten Brink australialaisesta Burnet-instituutista, tutkimuksen toinen pääkirjoittaja.

”Tulevaisuudessa, jos muut avunantajamaat vähentävät rahoitusta, vuosikymmenten edistys HIV:n hoidossa ja ehkäisyssä voi purkautua”, hän sanoi.

”On välttämätöntä turvata kestävä rahoitus ja välttää HIV-epidemian uusiutuminen, jolla voi olla tuhoisia seurauksia paitsi Saharan eteläpuolisen Afrikan kaltaisilla alueilla myös maailmanlaajuisesti.”

”Kymmenkertainen kasvu”

HIV/AIDSin torjuntaa koordinoivan YK:n järjestön johtaja varoitti erikseen, että 6,3 miljoonaa ihmistä kuolee seuraavan neljän vuoden aikana, ellei tukea palauteta. Tämä on ”kymmenkertainen kasvu” verrattuna 600 000 AIDSiin liittyvään kuolemaan, jotka kirjattiin maailmanlaajuisesti vuonna 2023, hän sanoi.

”Tulemme näkemään... todellinen nousu tässä taudissa”, UNAIDSin pääjohtaja Winnie Byanyima sanoi toimittajille Genevessä maanantaina (24. maaliskuuta).

”[Me] näemme sen palaavan ja näemme ihmisten kuolevan samalla tavalla kuin näimme heidät 90- ja 2000-luvuilla.”

Hän ennusti myös 8,7 miljoonaa uutta

tartuntaa lisää, kun vuonna 2023 maailmanlaajuisesti todettiin 1,3 miljoonaa uutta tartuntaa.

Matemaattinen malli

The Lancet HIV -tutkimuksen kirjoittajat käyttivät matemaattista mallia arvioidakseen odotettavissa olevien kansainvälisen avun leikkausten vaikutuksia 26 maassa, mukaan lukien PEPFARin tuen välitön lopettaminen kaikissa maissa, jotka ovat tällä hetkellä riippuvaisia ulkomaisesta avusta HIV:n diagnosointi- ja ehkäisyohjelmien tukemiseksi.

He havaitsivat, että uusien tartuntojen määrä voi kasvaa 1,3–kuusinkertaiseksi ihmisillä, joilla on suurempi riski saada HIV, verrattuna siihen, jos rahoitustasot pysyisivät ennallaan.

Tutkijoiden mukaan suurin vaikutus olisi todennäköisesti Saharan eteläpuolisessa Afrikassa ja haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien keskuudessa, mukaan lukien suonenensisäiset huumeiden, seksityöntekijöiden, miesten kanssa seksiä harrastavien miesten ja lasten keskuudessa.

He peräänkuuluttivat monitahoista lähestymistapaa, joka auttaa kompensoidaan äkillisten rahoitusleikkausten vaikutuksia ja rakentamaan pitkän aikavälin kestävyyttä.

HIV:n kotouttaminen

”HIV-hoidon integrointi muihin perusterveydenhuollon palveluihin voi parantaa tehokkuutta ja hyödyntää yhteisiä resursseja”, sanoi Rowan Martin-Hughes, Burnet-instituutin vanhempi tutkija ja tutkimuksen toinen kirjoittaja.

Hän huomautti, että Vietnamsissa tämä integraatio yhdessä HIV-palvelujen kattavan sairausvakuutuksen, antiretroviraalisen hoidon hankinnan keskittämisen ja kotimaisten resursien mobilisoinnin kanssa on johtanut HIV-vastauksen kotimaisen rahoituksen kasvuun 32 prosentista vuonna 2013 52 prosenttiin vuonna 2022.

”Vaativamman HIV-veron käyttöönotto tai HIV-palvelujen sisällyttäminen laajempaan sairausvakuutusmekanismiin voi tarjota lisää kotimaisia rahoitusvirtoja”, hän sanoi SciDev.Net.

”Tällaisia toimenpiteitä, vaikka ne ovatkin haastavia, on kokeiltu menestyksekkäästi joissakin Saharan eteläpuolisen Afrikan maissa.”

Monissa maissa HIV-palvelut ovat olleet erillään muusta valtion rahoittamasta terveydenhuoltojärjestelmästä, koska tautiin on kiinnitetty kansainvälistä huomiota, Martin-Hughes selittää ja lisää, että terveydenhuollon työntekijöitä, infrastruktuuria ja muita terveydenhuoltojärjestelmien peruspalareita monissa resurssiköyhissä maissa on tuettu HIV-rahoituksella.

”Nämä ovat maita, joihin avun välitön keskeyttäminen vaikuttaa akuuteimmin”, hän sanoi.

Pohjoismaisen Afrikka-instituutin vanhempi tutkija Angela Muvumba Sellström pitää tuloksia uskottavina.

Hän sanoo, että näin suuren avun vetämisen lyhyen aikavälin seurauksena on lisääntynyt tautitaakka heikossa terveydenhuoltoinfrastruktuurissa, erityisesti Afrikassa.

”Ja tietysti odotamme suuria kuolemia, kun HIV-tartunnan saaneet ihmiset, joilla ei ole lääkkeitä, ovat alttiimpia HIV:hen liittyville sairauksille”, hän sanoi SciDev.Net.

Hän haastoi kansainväliset laajamittaiset rahoitustoimijat, kuten Afrikan kehityspankin, Maailmanpankin ja IM-F:n, sitoutumaan enemmän terveydenhuollon rahoitukseen ja keventämään velkataakkaa siirtämällä joidenkin Afrikan hallitusten maksuja.

Tämän teoksen on tuottanut SciDev. Netin Global desk.

Tämä artikkeli julkaistiin alun perin SciDev.Net. Lue alkuperäinen artikkeli: www.scidev.net

HÄLSA

Upp till 11 miljoner nya hiv-infektioner väntas efter nedskärningar

Av: Dann Okoth

AIDS och nya infektioner kan stiga till nivåer som inte setts sedan början av århundradet om de planerade nedskärningarna av biståndet fortsätter, vilket underminerar årtal av framsteg, varnar experter.

En studie publicerad i tidskriften The Lancet HIV uppskattar att det kan finnas 4,4 miljoner till 10,8 miljoner ytterligare nya hiv-infektioner fram till 2030 i låg- och medelinkomstländer och 770 000 till 2,9 miljoner hiv-relaterade dödsfall hos barn och vuxna.

USA:s president Donald Trumps administration har brutit stödet till humanitärt arbete över hela världen – bland annat har USA dragit tillbaka sitt medlemskap i Världshälsoorganisationen (WHO) och fryst finansieringen av presidentens beredskapsplan för aidshjälp (PEPFAR) och USA:s byrå för internationell utveckling (USAID).

”[Vi] kommer att se det komma tillbaka och vi [kommer] att se människor dö på samma sätt som vi såg dem på 90-talet och på 2000-talet.”

Winnie Byanyima, verkställande direktör för UNAID

Andra stora internationella biståndsgivare, som Storbritannien, Frankrike, Tyskland och Nederländerna, som tillsammans med USA står för över 90 procent av det internationella biståndet, har också aviserat planer på att genomföra betydande nedskärningar i biståndet.

Sammantaget skulle det kunna leda till en 24-procentig minskning av den globala internationella hiv-finansiering-

en fram till 2026, enligt forskarna.

Framsteg i ny tappning

Historiskt sett har USA varit den största bidragsgivaren till den globala hiv-responsen och investerat mer än 100 miljarder dollar genom PEPFAR sedan organisationen grundades 2003.

Nedskärningar i PEPFAR och USAID-stödda program har dock redan allvarligt stört tillgången till grundläggande hiv-tjänster, inklusive för antiretroviral behandling och hiv-prevention och testning, säger Debra ten Brink vid Burnet Institute, Australien, medförfattare till studien.

– Om andra givarländer minskar finansieringen kan årtionden av framsteg för att behandla och förebygga hiv gå förlorade, säger hon.

”Det är absolut nödvändigt att säkra hållbar finansiering och undvika att hiv-epidemin blossar upp igen, vilket kan få förödande konsekvenser, inte bara i regioner som Afrika söder om Sahara, utan globalt.”

Tiofaldig ökning

Chefen för det FN-organ som samordnar kampen mot hiv/aids varnade också för att ytterligare 6,3 miljoner människor kommer att dö under de kommande fyra åren om inte stödet återinförs. Detta representerar en ”tiofaldig ökning” från de 600 000 aids-relaterade dödsfall som registrerades globalt 2023, sade hon.

”Vi kommer att se en ... en verklig ökning av den här sjukdomen”, sade UNAIDS verkställande direktör Winnie Byanyima till journalister i Genève på måndagen (24 mars).

”[Vi] kommer att se det komma tillbaka och vi [kommer] att se människor dö på samma sätt som vi såg dem på 90-talet och på 2000-talet.”

Hon förutspådde också ytterligare 8,7 miljoner nya infektioner – en ökning från 1,3 miljoner nya infektioner globalt

2023.

Matematisk modell

Författarna till The Lancet HIV-studien använde en matematisk modell för att uppskatta effekterna av förväntade internationella biståndsminskningar i 26 länder, inklusive det omedelbara upphörandet av stödet från PEPFAR i alla länder som för närvarande är beroende av utländskt bistånd för att stödja program för att diagnostisera och förebygga hiv.

De fann att det kan bli mellan 1,3 och sex gånger fler nya infektioner för personer med högre risk att få hiv, jämfört med om finansieringsnivåerna förblir som de var.

Den största effekten skulle sannolikt vara i Afrika söder om Sahara och bland utsatta befolkningsgrupper, inklusive människor som injicerar droger, sexarbetare, män som har sex med män och barn, enligt forskarna.

De efterlyste en mångsidig strategi för att bidra till att kompensera för effekterna av plötsliga nedskärningar och bygga upp långsiktig hållbarhet.

Integrering av hiv

– Att integrera hiv-vården med andra primärvårdstjänster kan förbättra effektiviteten och utnyttja delade resurser, säger Rowan Martin-Hughes, forskare vid Burnet Institute och medförfattare till studien.

Han noterade att i Vietnam har denna integration, tillsammans med sjukförsäkring för att täcka hiv-tjänster, centraliserad upphandling av antiretroviral terapi och mobilisering av inhemska resurser, resulterat i en ökning av den inhemska finansieringen av hiv-responsen från 32 procent 2013 till 52 procent 2022.

”Att införa en blygsam hiv-specifik skatteavgift eller att införliva hiv-tjänster i en bredare sjukförsäkringsmekanism kan ge ytterligare inhemska finansieringsströmmar”, sade han till SciDev.

Net.

”Sådana åtgärder, även om de är utmanande, har prövats framgångsrikt i vissa afrikanska länder söder om Sahara.”

I många länder har hiv-tjänster existerat separat från resten av det statligt finansierade hälso- och sjukvårdssystemet, på grund av det internationella fokuset på sjukdomen, förklarar Martin-Hughes och tillägger att hälso- och sjukvårdspersonal, infrastruktur och andra grundläggande pelare i hälso- och sjukvårdssystemen i många resurssvaga länder har stötts av hiv-finansiering.

”Det är dessa länder som drabbas hårdast av den omedelbara pausen av biståndet”, sade han.

Angela Muvumba Sellström, senior forskare vid Nordiska Afrikainstitutet, anser att resultaten är trovärdiga.

Hon säger att det kortsiktiga resultatet av att dra tillbaka så mycket bistånd kommer att bli en ökad sjukdomsburda på svag hälsoinfrastruktur, särskilt i Afrika.

– Och naturligtvis förväntar vi oss stora dödstal eftersom människor som lever med hiv och inte har tillgång till medicin blir mer sårbara för hiv-relaterade sjukdomar, säger hon till SciDev. Net.

Hon utmanade internationella storskaliga finansieringsaktörer som Afrikanska utvecklingsbanken, Världsbanken och IMF att satsa mer på finansiering av hälso- och sjukvård och lätta på skuldbördan genom att lägga om betalningarna för vissa afrikanska regeringar.

Den här artikeln producerades av SciDev.Nets Global desk.

Den här artikeln publicerades ursprungligen den SciDev.Net. Läs den ursprungliga artikeln: www.scidev.net

KLIMATFÖRÄNDRINGEN

HETA SOMRAR

THL varnar – kommande hetta är farliga för seniorer: Åtgärder mot hälsofarlig värme bör förberedas i god tid i hela landet – hetta är en hälsorisk

Institutet för hälsa och välfärd (THL) har lyft fram en allvarlig oro gällande hälsoeffekterna av framtida värmeböljor, särskilt för äldre och personer med långvariga sjukdomar. I takt med klimatförändringarna förväntas Finland uppleva allt oftare långvariga och tryckande värmeperioder, vilka i värsta fall kan leda till hundratals ytterligare sjukhusvårdsperioder och förtida dödsfall.

Därför betonar THL att välfärdsområden och kommuner nu måste vakna och vidta konkreta åtgärder för att bekämpa hälsofarlig hetta i god tid före sommarsäsongen.

Även om soligt väder ofta uppfattas som enbart positivt, utgör långvarig och intensiv hetta en verklig hälsorisk. Särskilt utsatta för allvarliga hälsoproblem är personer över 65 år samt individer med befintliga långvariga sjukdomar. Även spädbarn och små barn, gravida kvinnor och personer som utför fysiskt ansträngande arbete i varma förhållanden tillhör riskgrupperna. Det är därför livsviktigt att samhället i stort förstår de potentiella farorna med hetta och vidtar förebyggande åtgärder.

Social- och hälsovårdens beredskap är nyckeln

Enligt THL sker en stor del av dödsfallen i samband med värmeböljor just på sjukhusens och hälsocentralernas vårdavdelningar, där man vårdar de mest känsliga personerna. Därför är det nödvändigt att vårdinrättningar och enheter

för dygnetruntvård kartlägger de risker som varmt väder kan innebära för patienter, invånare, personal och verksamheten i stort. Det är också av yttersta vikt att utarbeta tydliga och skriftliga instruktioner för personalen om hur man effektivt kan förebygga skador orsakade av hetta.

En central åtgärd är att förhindra överhettning av lokaler. Expert Virpi Kollanus från THL betonar att passiva kylmetoder, såsom solskydd för fönster och ventilation av utrymmen nattetid, inte alltid räcker till. I sådana fall bör sjukhus och vårdenheter sträva efter maskinell kylning för att skydda de mest känsliga patienterna och invånarna från extrem hetta.

Beredskapen får inte begränsas till enbart slutna utrymmen. Även inom social- och hälsovårdens öppenvårdstjänster och akutmottagningar är det viktigt att vara beredd på den potentiella belastning som värmeperioder kan medföra. Klienter inom öppenvården bör informeras i god tid om hur man förebygger skador orsakade av hetta, så att de kan skydda sig i sina egna hem.

Kommunernas roll i att förebygga hälsofarlig hetta

Även kommunerna har en betydande roll i att förebygga hälsofarlig hetta, särskilt genom planeringen av stadsmiljöer och verksamheten inom daghem och skolor. Det är av yttersta vikt att förhindra överhettning av lokaler och anpassa sig till värme, särskilt i dessa viktiga miljöer för barn och unga.

Kollanus betonar att det är viktigt att daghem och skolor i förväg funderar ut säkra rutiner för verksamheten vid hetta och utarbetar skriftliga instruktioner för personalen. Detta säkerställer att barn och unga kan tillbringa sommark dagar tryggt och hälsosamt.

Dessutom bör kommunerna satsa på planeringen av utomhusområden så att det skapas tillräckligt med skuggiga platser med hjälp av olika konstruktioner, solskydd och vegetation. Detta gör det möjligt att vistas utomhus även under de varmaste dagarna utan att utsättas för överdriven solstrålning.

Arbeterskydd och myndighetstillsyn

Förebyggande av hälsofarlig hetta och adekvat solskydd är viktigt även ur arbetskyddssynpunkt, särskilt vid utomhusarbete. Arbetsgivare måste säkerställa att arbetstagarna har tillräckliga möjligheter att skydda sig mot hetta.

Valvira har i sin handledning betonat att hälsoskyddsmyndigheterna under värmeböljor bör övervaka värmeförhållandena särskilt noggrant inom socialvårdens enheter för dygnetruntvård, daghem, skolor och bostäder. Detta säkerställer att riskgrupperna lever och vistas i hälsosamma och trygga förhållanden även vid varmt väder.

Långsiktiga lösningar i stadsplaneringen

På längre sikt kan kommunerna avsevärt minska hälsofarlig hetta genom strategisk planering av stadsmiljön. Grön- och vattenbyggande, ytmaterial som reflekterar solstrålning, skuggande konstruktioner samt lösningar som främjar ventilation i stadsmiljön är alla viktiga metoder för att anpassa sig till ett förändrat klimat och dess utmaningar.

Nationell handlingsplan under beredning

Klimatförändringen och befolkningens åldrande ökar tillsammans risken för hälsofarlig hetta i Finland avsevärt redan under de närmaste decennierna. Därför ökar behovet av samhällets beredskap kontinuerligt. Förebyggande åtgärder kräver planmässiga och snabba insatser, och på längre sikt bör man särskilt sträva efter att förhindra överhettning av byggnader.

Social- och hälsovårdsministeriet har därför i februari i år tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att utarbeta en nationell handlingsplan för att förebygga hälsofarlig hetta i Finland. Arbetsgruppens ordförande Virpi Kollanus berättar att handlingsplanens mål är att klargöra olika aktörers roller och ansvar i beredskapen mot hetta samt att styra genomförandet av beredskapsåtgärder inom välfärdsområden och kommuner.

Den nationella handlingsplanen, som beräknas publiceras våren 2026, involverar experter från alla sektorer som är centrala för beredskapen mot hetta. Detta breda samarbete är nödvändigt för att Finland effektivt ska kunna skydda sina medborgare från hälsoriskerna med framtida värmeböljor. Det är därför av yttersta vikt att alla aktörer – både på nationell och lokal nivå – tar THL:s varning på allvar och vidtar snabba åtgärder för att bekämpa hälsofarlig hetta. Tiden att förbereda sig är

KLIMATARBETE

VASA

Vasa stad bjuder in företag och organisationer till gemensamt klimatarbete

Vasa stad lanserar en ny satsning för att snabba på arbetet mot en koldioxidneutral framtid. Genom initiativet Vaasa Climate Commitment utmanas företag och organisationer i regionen att ta aktiva steg mot hållbarhet och visa sitt klimatansvar.

Målet är att bygga ett starkt samarbete där varje partner sätter egna klimatmål, redovisar sina framsteg öppet och inspirerar fler att ta ansvar. Bland de företag och aktörer som redan gått med i åtagandet finns tunga namn som Westenergy, Danfoss, Wärtsilä, VEO, Vasa Hamn, Stormossen och Visit Vaasa.

– Vi välkomnar både dem som redan ligger i framkant och dem som just inlett sitt klimatarbete.

Tillsammans kan vi åstadkomma en verklig förändring, säger Johanna Punkari, klimatexpert vid Vasa stad.

Deltagande organisationer uppmanas att bidra med konkreta åtgärder, som förbättrad återvinning, satsningar på cirkulär ekonomi, energieffektivisering och hållbarhetsrapportering. Varje insats, stor som liten, räknas.

För att delta anmäler man sig via stadens webbplats eller genom direkt kontakt med projektchef Hanna Malkamäki vid VASEK eller Johanna Punkari vid Vasa stad.

– Det är enkelt att gå med, och varje åtgärd hjälper oss att nå målet om ett mer hållbart Vasa, betonar Malkamäki.

Nätverkande och studerandestöd

Initiativet stöds av VASEK,

Vasa universitet och Vasa yrkeshögskola (VAMK). Studenter från de båda högskolorna bidrar med färsk expertis och hjälper företagen att sätta upp och utveckla sina klimatmål genom projektarbeten och examensarbeten.

– Det här ger studenterna värdefull arbetslivserfarenhet och ger företagen ett konkret stöd i deras klimatarbete, säger Mirja Andersson, lektor vid VAMK.

Taina Tukiainen, forskningsdirektör vid Vasa universitet, lyfter fram betydelsen av kunskapsbaserade metoder:

– Vi undersöker hur klimatbudgetering och avtalsbaserade modeller kan ge effektivare och rättvisare lösningar. Genom vetenskap och samarbete bygger vi en mer hållbar framtid för Vasa.

Ett gemensamt mål om koldi-

oxidneutralitet

Vasa har som mål att bli koldioxidneutralt under 2020-talet, en utmaning som kräver gemensamma insatser från både företag och invånare. De största utsläppen kommer från trafik, uppvärmning, elförbrukning och avfall – områden där förändringar i vardagens val gör stor skillnad.

Genom initiativ som Vaasa Climate Commitment och ett nära samarbete med det starka energiteknologiklustret i regionen, vill staden främja både hållbar utveckling och stärkt konkurrenskraft för näringslivet.

– Tillsammans bygger vi en grönare och starkare framtid, avslutar Johanna Punkari.

TRAFIK

VASA

Vasa i framkant för aktiv mobilitet: omfattande satsningar skapar smidigare och tryggare gång- och cykelleder

Bild: Vasa Stad/Mikael Matikainen

Vasa stad fortsätter målmedvetet sitt arbete för att transformera staden till en mer tillgänglig, trygg och inbjudande plats för alla som väljer att förflytta sig till fots eller på cykel.

Årets ambitiösa plan omfattar både nyskapande projekt och grundliga uppgraderingar av befintlig infrastruktur, vilket tydligt signalerar stadens engagemang för hållbar och aktiv mobilitet. Med en investering som utgör 13 procent av kommunens totala satsningar på kommunteknik, understryks gång- och cykelledernas prioritet i stadsutvecklingen.

Årets enda helt nya tillskott är den efterlängtrade cykelvägen längs Kronviksvägen. Detta projekt, med en total budget på 1,6 miljoner euro varav 400 000 euro allokteras för 2025, kommer att fullborda en viktig länk i stadens cykelnätverk. När sträckan står klar med sin nya asfaltbeläggning och välplanerade grönområden, kommer hela rutten att erbjuda en säker och behaglig färdväg för cyklister.

Parallellt med nysatsningen ge-

nomgår Roparnäsvägens cykelväg en omfattande och välbehövlig förbättring. På sträckor som har drabbats av tjälskador förnyas de underliggande lagren, och resterande del av cykelvägen får en ny, slät asfaltbeläggning. Detta tvååriga projekt, med en total kostnad på cirka 900 000 euro varav 500 000 euro investeras i år, kommer att avsevärt höja standarden och säkerheten för de många som dagligen nyttjar denna viktiga cykelled.

Större ombyggnationer planeras även för gatuområdet vid Teirgatan. Här kommer inte bara gatu-konstruktioner och dagvattenavlopp att förnyas i grunden, utan även parkeringsarrangemangen kommer att omorganiseras med ett tydligt fokus på att förbättra förhållandena för gående och cyklister. Denna omfattande upprustning beräknas kosta 800 000 euro och kommer att bidra till en mer harmonisk och funktionell stadsmiljö.

Ett särskilt projekt är ombyggnaden av pappersbron i Metviken. Den befintliga bron bedöms vara i dåligt skick och dessutom för smal för att på ett säkert sätt kunna trafiker-
as av gående och cyklister. Där-

för har staden beslutat att riva den gamla konstruktionen och i stället uppföra en ny, bredare och tryggare bro. Byggarbetena för detta projekt, med en budget på 250 000 euro varav hälften täcks av statsunderstöd, kommer att konkurransutsättas för att säkerställa en kostnadseffektiv och kvalitativ lösning.

Vasa stads innovativa samarbetsmodell, kallad cykelalliansen, fortsätter att generera positiva resultat. Genom ett nära samarbete mellan staden, planerare och entreprenör har man under de två år alliansen varit verksam kunnat genomföra projekt på ett kostnadseffektivt och högkvalitativt sätt. Ett lysande exempel är förnyelsen av Sandögatan, som transformerades till en inbjudande miljö för både gående och cyklister till en betydligt lägre kostnad än initialt beräknat. Projekt-
ingenjör Samuli Huusko betonar att kostnaden per kvadratmeter för Sandögatan landade på 173 euro, vilket är långt under den ursprungliga bedömningen på indexjusterade 195 euro per kvadratmeter. Dessutom erhöll staden ett statligt stöd på cirka 900 000 euro för detta framgångsrika projekt. Huusko bemöter även felaktiga medieuppgifter om

kostnaderna och klargör att priset per meter cykelväg i verkligheten var en bråkdel av det som påstås.

Även om cykelalliansen i år inte står för några helt nya byggprojekt, fortsätter det viktiga planerings- och våghållningsarbetet. De planerade förbättringarna för i år har en något mindre omfattning, och en extremt hög kvalitetsnivå eftersträvas inte i alla detaljer. Exempelvis har det reserverade beloppet för förbättringen av Teirgatan minskats med 20 procent, vilket kan komma att märkas i ytfinishen.

De medvetna satsningarna på gång- och cykelinfrastrukturen i Vasa har redan gett tydliga resultat. Den förstärkta vinterväghållningen på gång- och cykellederna har fått mycket positiv respons, till och med på nationell nivå. Användarnöjdheten har ökat markant, från 2,98 till imponerande 4,32 på en femgradig skala. Dessutom noteras en anmärkningsvärd ökning med cirka 25 procent av antalet personer som valde att gå eller cykla under vintermånaderna i år jämfört med föregående år.

Källa: Vasa stad

NATUR

Finlands alla över 600 spindlar har nu fått egna namn på finska

En historisk stund har anlät för Finlands spindelvärld! Finlands spindelarbetsgrupp har i samarbete med entusiastiska spindelentusiaster utfört ett omfattande arbete och skapat finska namn för alla spindelarter som förekommer i landet.

Denna betydande insats har resulterat i att hela 644 spindelarter, samt några arter som påträffas i grannländerna, nu har fått officiella, finska namn.

Denna nya, enhetliga nomenklatur är en verklig glädje för både forskare, hobbyister och alla som är intresserade av naturen. Tidigare har hänvisningar till många spindelarter endast varit möjliga med svårhanterliga latinska vetenskapliga namn. Nu underlättas artobservationer och kommunikationen kring dem avsevärt, när det finns tydliga och finska namn

för varje art. De uppdaterade namnen finns nu tillgängliga i Finlands artdatacenter, i den omfattande databasen laji.fi.

Det är glädjande att notera att även de tidigare mindre kända och kanske av vissa uppfattade som skrämmande eller äckliga spindlarna nu har fått egna finska namn. Välbekanta artgrupper som växter, daggdjur och fjärilar har haft finska namn sedan länge, vilket är naturligt. Nu har denna brist åtgärdats för spindlarnas del, vilket öppnar helt nya möjligheter för artidentifiering, hobbyverksamhet och forskning.

Forskaren Riikka Elo från biodiversitetssenheten vid Åbo universitet, som har fungerat som sekreterare för spindelarbetsgruppen, betonar det stora behovet av en enhetlig nomenklatur. Hon berättar hur de latinska namnen har varit svåra att komma ihåg, och många hob-

byister har därför redan tidigare utvecklat egna smeknamn för de djur de har observerat. Nu har denna kreativitet fått en officiell och sammanhållande grund.

Ett särskilt tack för denna historiska reform går till de aktiva hobbyisterna, vars önskan om en utveckling av nomenklaturen satte igång processen. I synnerhet Markku A. Huttunens enorma grundarbete har varit ovärderligt. Hans idé att ersätta det långa ordet "hämähäkki" (spindel) med suffixet "-kki" har visat sig vara en fungerande och naturlig lösning. Spindelexperten Niclas Fritzen från föreningen Ostrobothnia Australis berättar att tidigare hade endast knappt hundra arter ett etablerat finskt namn, och även dessa var ofta långa och svåra att komma ihåg.

Det långsiktiga arbetet med att uppdatera nomenklaturen har burit frukt. De första nya namnen publicerades redan för tio år

sedan i Pajarres verk "Hämäki ja seitsemän seittiä" (Spindeln och sju nät). Även boken "Suomen hyppyhämähäkit" (Finlands hoppspindlar), som publicerades 2022, fick finska namn för alla 44 arter i familjen hoppspindlar (Salticidae) i samarbete med arbetsgruppen. Nu har detta banbrytande arbete slutförts, och alla Finlands spindlar har äntligen fått finska namn. Den nya nomenklaturen har även godkänts av Finlands entomologiska förenings nomenklaturkommitté, vilket bekräftar dess officiella status.

Dessa nya, korta och tydliga namn har nu lagrats i databasen laji.fi, och de kan i fortsättningen användas parallellt med de gamla vetenskapliga namnen. Detta är ett enormt steg framåt för att öka kunskapen om och uppskattningen av Finlands spindlar!

Källa: Turun yliopisto

WHO

Historiskt genombrott: Världen enas för att stärka pandemiberedskapen – WHO:s medlemsländer överens om nytt avtal

Världshälsoorganisationen WHO:s medlemsländer har nått en betydande och historisk överenskommelse om ett nytt avtal för pandemiberedskap.

Efter långa och komplexa förhandlingar nåddes slutligen enighet den 16 april 2025, och avtalet förväntas få sitt formella godkännande vid WHO:s generalförsamling i maj. Detta avtal är ett avgörande steg mot ett globalt samarbete och en starkt beredskap inför framtida pandemihot och andra internationella hälsoutmaningar.

Outi Kuivasniemi, rådman för internationella ärenden och ordförande för Finlands förhandlingsdelegation, beskriver slutresultatet som en balanserad kompromiss som speglar medlemsländernas gemensamma engagemang för att bygga ett mer rättvist och hållbart globalt hälsosystem. Det är särskilt positivt att avtalet innehåller

nya skrivningar gällande bland annat konceptet "One Health", vilket betonar sambandet mellan människors, djurs och miljöns hälsa och behovet av ett holistiskt tillvägagångssätt för att hantera hälsohot.

Bakgrunden till detta viktiga avtal är WHO:s generalförsamlings särskilda session i december 2021, då man beslutade att inrätta ett mellanstatligt förhandlingsorgan. Detta organs uppgift var att utarbeta ett omfattande avtal för pandemiberedskap och respons. De mellanstatliga förhandlingarna inleddes i februari 2022, och Finland deltog aktivt i processen som en del av Europeiska unionen. I Finlands förhandlingsdelegation ingick representanter från social- och hälsovårdsministeriet, utrikesministeriet samt Institutet för hälsa och välfärd (THL), vilket understryker frågans breda nationella betydelse.

Den nu uppnådda överenskommelsen är en betydande framgång för det internationella samfundet.

Pandemier känner inga nationsgränser, och covid-19-pandemin visade på ett brutalt sätt hur sårbara världen är inför oväntade och snabbt spridande hälsohot. Med det nya pandemiavtalet strävar man efter att skapa starkare strukturer för informationsutbyte, resursallokering och gemensamma åtgärder i krissituationer. Detta kommer inte bara att stärka beredskapen att hantera framtida pandemier mer effektivt, utan också främja global hälsojämlighet.

Det är viktigt att notera att avtalet tydligt fastställer att det inte överför nationell behörighet till WHO. Beslutanderätten i hälsofrågor kvarstår hos medlemsstaterna, vilket har varit en viktig princip för många länder under förhandlingarna. Avtalets syfte är snarare att stärka internationellt samarbete och samordning, inte att försvaga nationellt självbestämmande.

Nästa steg är godkännandet av avtalet vid WHO:s generalförsamling i maj 2025. Generalförsamlingens beslut strävar traditionellt

efter konsensus, vilket innebär att man eftersträvar alla medlemsstaters stöd för att godkänna pandemiavtalet. Därefter kommer varje WHO-medlemsstat att behandla och ansluta sig till avtalet i enlighet med sin egen konstitutionella ordning.

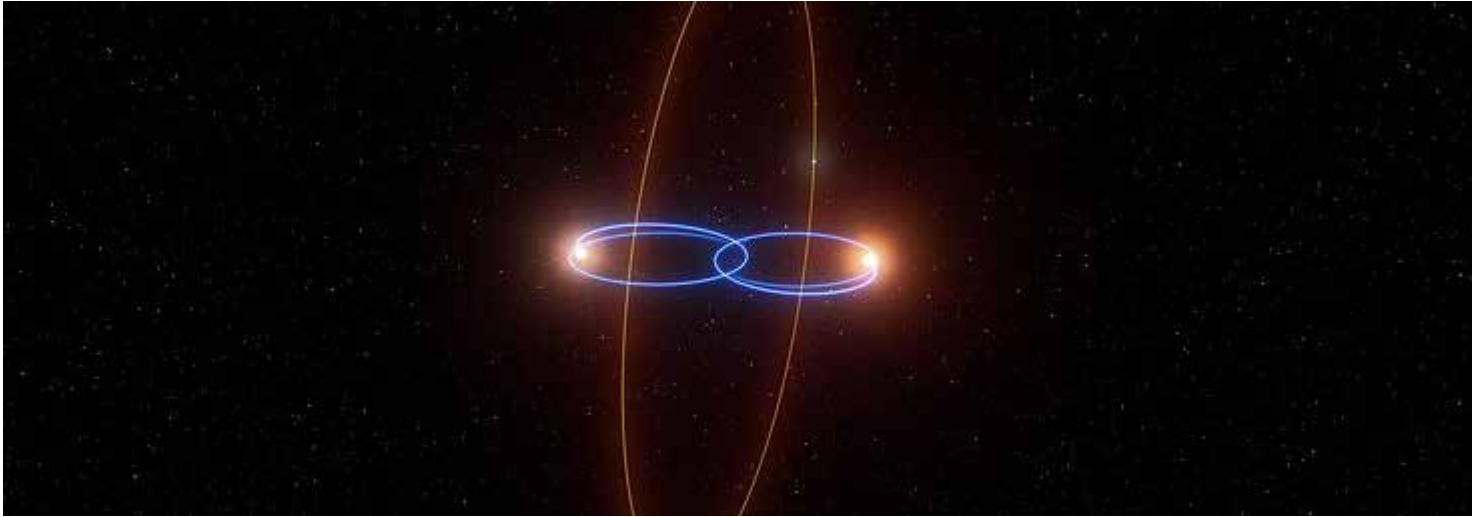
Detta nya pandemiavtal är ett hoppgivande tecken på att världens länder kan förena sina krafter inför ett gemensamt hot och lära av tidigare erfarenheter. Det skapar hopp om att vi i framtiden kommer att vara bättre rustade att möta globala hälsoutmaningar och skydda människors hälsa och välbefinnande runt om i världen. Avtalet är inte bara ett juridiskt dokument, utan också en symbol för den internationella solidaritetens och samarbetets betydelse för att trygga mänsklighetens gemensamma säkerhet.

Bild
World Health Organization Flag
Author United States Mission
Geneva
Creative Commons Attri-

ASTRONOMIA

ESO Lehdistötiedote

”Suuri yllätys”: tähtitieteilijät löysivät planeetan koh-tisuoralta kiertoradalta tähtiparin ympäri

Tähtitieteilijät ovat löytäneet planeetan, joka kiertää 90 asteen kulmassa harvinaisen oudon tähtiparin ympäri. Tämä on ensimmäinen kerta, kun meillä on vahvaa näyttöä siitä, että yksi näistä ”napaplaneetoista” kiertää tähtiparia. Yllättävä löytö tehtiin Euroopan eteläisen observatorion VLT-teleskoopilla (Very Large Telescope).

Viime vuosina on löydetty useita planeettoja, jotka kiertävät kahta tähteä samanaikaisesti, kuten kuvitteellinen Tähtien sota -maailma Tatooine. Näillä planeetoilla on yleensä kiertoradat, jotka ovat suunnilleen linjassa sen tason kanssa, jolla niiden emotähdet kiertävät toisiaan. Aiemmin on ollut vihjeitä siitä, että kaksoistähtien ympärillä olevilla kohtisuoralta tai polaaraisella kiertoradalla olevia planeettoja voisi olla olemassa: teoriassa nämä kiertoradat ovat vakaita, ja planeettoja muo-

dostavia kiekkoja on löydetty tähtipareja kiertävillä napakiertoradoilla. Toistaiseksi meillä ei kuitenkaan ole ollut selkeitä todisteita siitä, että näitä napaplaneettoja todella on olemassa.

”Olen erityisen tyytyväinen saadessani olla mukana löytämässä uskottavia todisteita tämän kokoonpanon olemassaolosta”, sanoo Thomas Baycroft, tohtoriopiskelija Birminghamin yliopistosta Isosta-Britanniasta, joka johti tänään Science Advances -lehdessä julkaistua tutkimusta.

Ennennäkemätön eksoplaneetta, nimeltään 2M1510 (AB) b, kiertää paria nuorta ruskeaa kääpiötä – kaasujättiläisplaneettoja suurempia kohteita, mutta liian pieniä ollakseen todellisia tähtiä. Nämä kaksi ruskeaa kääpiötä tuottavat toistensa pimennyksiä Maasta katsottuna, mikä tekee niistä osan sitä, mitä tähtitieteilijät kutsuvat pimennyksen kaksoiskapaleeksi. Tämä järjestelmä on uskomattoman harvinainen:

se on vasta toinen tähän mennessä tunnettu tummuvien ruskeiden kääpiöiden pari, ja se sisältää ensimmäisen eksoplaneetan, joka on koskaan löydetty kiertoradalta, joka on suorassa kulmassa kahden emotähtensä kiertorataan nähden.

”Planeetta, joka kiertää kaksoistähtien lisäksi myös kaksoisruskeaa kääpiötä ja joka on napakiertoradalla, on melko uskomaton ja jännittävä”, sanoo yksi kirjoittajista, Birminghamin yliopiston professori Amaury Triaud.

Tutkimusryhmä löysi tämän planeetan tarkentaessaan kahden ruskean kääpiön kiertoratoja ja fysikaalisia parametreja keräämällä havain-toja ESO:n VLT-satelliitin Ultraviolet and Visual Echelle Spectrograph (UVES) -havaintolaitteella Paranalin observatoriolla Chilessä. Ruskeat kääpiöparit, jotka tunnetaan nimellä 2M1510, löysivät ensimmäisen ker-ran vuonna 2018 Triaud ja muut yhdessä toisen Paranalin laitoksen Search for

habitable Planets Eclipsing ULtra-cOOl Stars (SPECULOOS) kanssa.

Tähtitieteilijät havaitsivat, kuinka 2M1510:n kahta tähteä työnnettiin ja vedettiin epätavallisilla tavoilla, mikä sai heidät päättelemään, että oli olemassa eksoplaneetta, jolla oli outo kiertoratakulma. ”Tarkastelimme kaikkia mahdollisia skenaarioita, ja ainoa asia, joka on sopu-soinnussa datan kanssa, on se, onko planeetta napakiertoradalla tämän kaksoiskappaleen ympäri”, Baycroft sanoo.

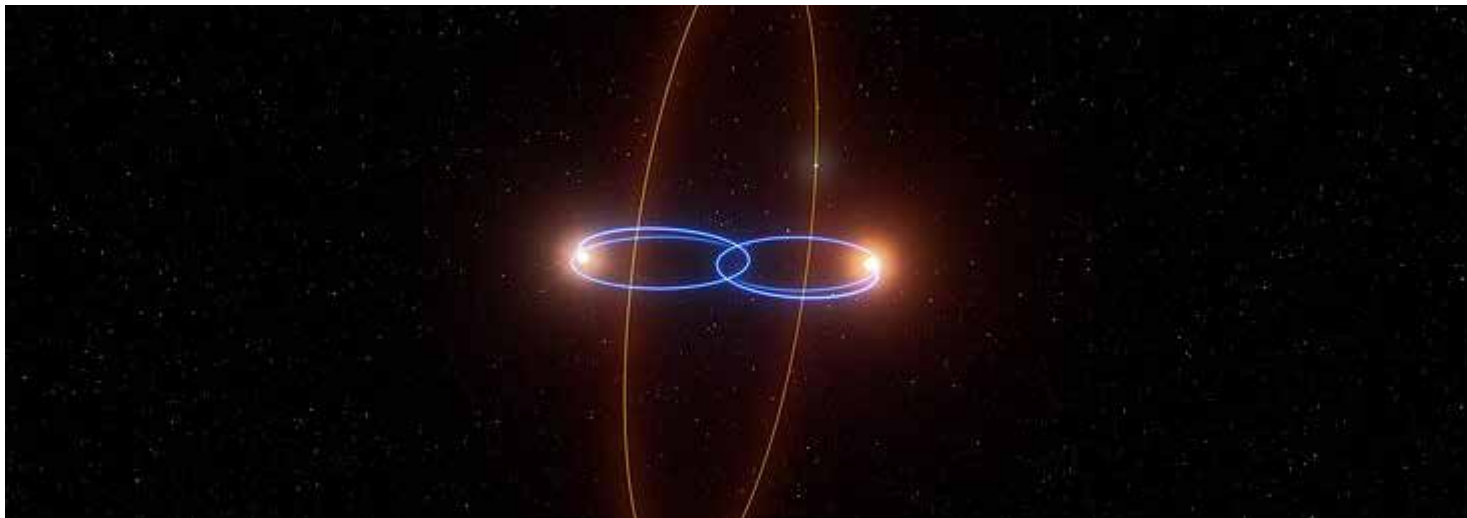
”Löytö oli sattumanvarainen siinä mielessä, että havain-tojamme ei kerätty tällaisen planeetan tai kiertoradan konfiguraation etsimiseksi. Sellaisenaan se on suuri yllätys”, Triaud sanoo. ”Kaiken kaikkiaan uskon, että tämä osoittaa meille tähtitieteilijöille, mutta myös suurelle yleisölle, mikä on mahdollista kiehtovassa maailmankaikkeudessa, jossa asumme.”

Kuva&Teksti; Credit ESO

ASTRONOMI

ESO Pressmeddelande

"Stor överraskning": astronomer hittar en planet i vinkelrät bana runt ett stjärnpar

Astronomer har hittat en planet som kretsar i en vinkel på 90 grader runt ett sällsynt par märkliga stjärnor. Det här är första gången vi har starka bevis för att en av dessa "polära planeter" kretsar kring ett stjärnpar. Den överraskande upptäckten gjordes med hjälp av Europeiska sydobservatoriets Very Large Telescope (VLT).

Flera planeter som kretsar kring två stjärnor samtidigt, som den fiktiva Star Wars-världen Tatooine, har upptäckts under de senaste åren. Dessa planeter har vanligtvis omloppsbanor som i stort sett ligger i linje med det plan där deras värdstjärnor kretsar runt varandra. Det har tidigare funnits antydningar om att planeter i vinkelräta, eller polära banor, runt dub-

belstjärnor skulle kunna existera: i teorin är dessa banor stabila, och planetbildande skivor på polära banor runt stjärnpar har upptäckts. Hittills har vi dock saknat tydliga bevis för att dessa polära planeter verkligen existerar.

– Jag är särskilt glad över att vara involverad i att upptäcka trovärdiga bevis för att den här konfigurationen existerar, säger Thomas Baycroft, doktorand vid University of Birmingham, Storbritannien, som lett studien som publiceras i dag i *Science Advances*.

Den oöverträffade exoplaneten, med namnet 2M1510 (AB) b, kretsar kring ett par unga bruna dvärgar – objekt som är större än gasjätteplaneter men för små för att vara riktiga stjärnor. De två bruna dvärgarna producerar förmörkelser av varandra sett från jorden, vilket gör dem till en del av vad astronomer kallar en förmörkelsedubbelstjärna. Detta system är otroligt sällsynt: det är bara det andra paret av förmörk-

ande bruna dvärgar som vi känner till hittills, och det innehåller den första exoplaneten som någonsin hittats på en bana i rät vinkel mot sina två värdstjärnors omloppsbanor.

"En planet som kretsar inte bara kring en dubbelstjärna, utan även en binär brun dvärg, och som befinner sig i en polär omlopps bana, är ganska otroligt och spännande", säger medförfattaren Amaury Triaud, professor vid University of Birmingham.

Forskarlaget hittade den här planeten samtidigt som de förfinade de två bruna dvärgarnas omloppsbanor och fysiska parametrar genom att samla in observationer med instrumentet UVES (Ultra-violet and Visual Echelle Spectrograph) på ESO:s VLT vid Paranalobservatoriet i Chile. De bruna dvärgparen, kända som 2M1510, upptäcktes för första gången 2018 av Triaud och andra i samband med Search for Habitable Planets EClipping

ULtra-cOOl Stars (SPECULOOS), en annan Paranal-anläggning.

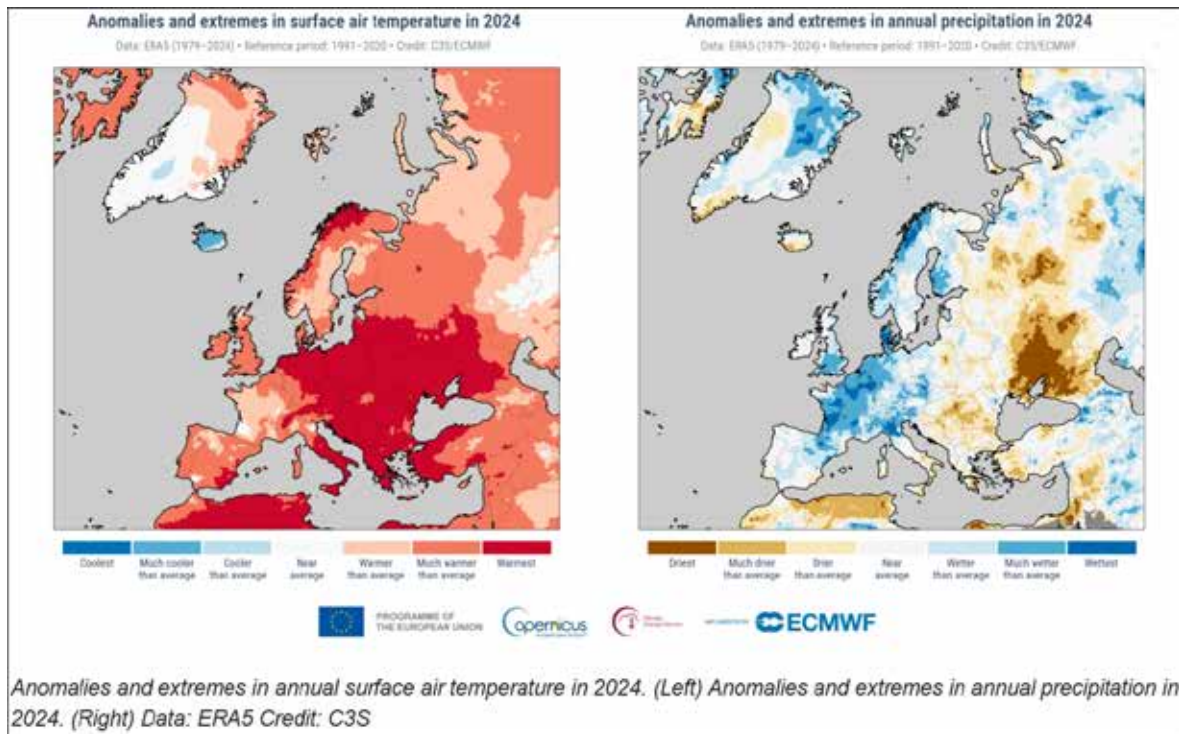
Astronomerna observerade hur de två stjärnorna i 2M1510 knuffades och drogs på ovanliga sätt, vilket ledde dem till att dra slutsatsen att det fanns en exoplanet med sin märkliga omloppsvinkel. "Vi granskade alla möjliga scenarier, och det enda som stämmer överens med datan är om en planet befinner sig i en polär omlopps bana runt denna dubbelstjärna", säger Baycroft

– Upptäckten var en slump i den meningen att våra observationer inte samlades in för att söka efter en sådan planet eller omloppsbanor. Därför är det en stor överraskning, säger Triaud. Sammantaget tror jag att detta visar för oss astronomer, men också för allmänheten i stort, vad som är möjligt i det fascinerande universum vi lever i.

Bild&Text; Credit ESO

KLIMATFÖRÄNDRINGEN

Copernicus: Europas klimat i kris. Rekordvärme, översvämningar och en skarp öst-väst-klyfta under hetaste året någonsin

Europa värms upp snabbare än någon annan kontinent, och konsekvenserna blir allt tydligare.

Enligt den nya rapporten European State of the Climate 2024 (ESOTC 2024), publicerad av Copernicus Climate Change Service (C3S) och Världsmeteorologiska organisationen (WMO), var 2024 det varmaste året någonsin i Europa – präglad av extrema väderfenomen, förödande översvämningar och en markant klimatklyfta mellan öst och väst.

En kontinent under press

Rekordhög temperatur slog till i centrala, östra och sydöstra Europa, medan västra delen av kontinenten drabbades av ovanligt kraftiga regn och översvämningar. Rapporten visar en dramatisk kontrast: östra Europa

led av torka och extrem värme, medan västra Europa upplevde ett av de våtaste åren sedan 1950.

Översvämningarna var omfattande och drabbade uppskattningsvis 413 000 människor, med minst 335 dödsoffer. Nästan en tredjedel av Europas flodnät överskred höga översvämningströsklar – den mest utbredda översvämningen sedan 2013. Samtidigt nådde varmestressen alarmerande nivåer, med 60 % av kontinenten upplevde fler dagar med ”stark varmestress” än genomsnittet.

Nyckelfynd från rapporten

- Temperatur: 2024 var Europas hetaste år, med nya årsrekord i nästan halva kontinenten.
- Havstemperaturer: Europas vatten var 0,7°C varmare än genomsnittet, med Medelhavet 1,2°C över normalt – båda rekordhög.

- Nederbörd & översvämningar: Västra Europa hade ett av sina våtaste år, med kraftiga stormar och katastrofala översvämningar.

- Glaciärer & issmältning: Skandinavien och Svalbard såg sin största dokumenterade massförlust av glaciärer någonsin.

- Skogsbränder: I Portugal brann 110 000 hektar på bara en vecka – 25 % av Europas totala brända yta för året.

- Förnybar energi: En ljuspunkt – 45 % av Europas el kom från förnybara källor, ett nytt rekord.

Ett varningens rop: Anpassning behövs nu

Florence Rabier, generaldirektör för Europeiska centret för medellångsiktig väderprognos (ECMWF), betonade behovet av anpassning: ”Varmestress ökar, och översvämningar blir vanligare. Med att 51 % av Europas städer nu har klimatan-

passningsplaner är vår data avgörande för välgrundade beslut.”

Celeste Saulo, generalsekreterare för WMO, varnade: ”Europa värms upp snabbare än någon annan kontinent. Varje bråkdel av en grad spelar roll, och anpassning är inte längre valfritt – det är ett måste.”

Vad händer nu?

Rapporten understryker behovet av akuta åtgärder – från att stärka tidiga varningssystem till att snabba på övergången till grön energi. Som Carlo Buontempo, chef för C3S, påpekade: ”2024 var ett extremår med rekordvärme, förödande översvämningar och smältande glaciärer. Att förstå dessa förändringar är avgörande för att förbereda oss inför framtiden.”

Med Europas klimat i snabb förändring är budskapet tydligt: tiden att handla är nu.

— Copernicus Climate Change Service & Världsmeteorologiska organisationen (WMO)

METVIKENS TRAFIKPARK

Vasa i miniatyr öppnade portarna – populära trafikparken i Metviken redo för en ny säsong!

Gör er redo för fartfyllda äventyr och lekfullt lärande! Den omåttligt populära barntrafikparken i Metviken slår upp portarna på nytt den andra maj och bjuder in till en sommar full av trafikskoj.

Efter fjolårets succé, där den intelligande pumptracken redan lockat mängder av besökare, är det nu dags för den unika trafikparken att återigen välkomna barn och deras familjer. Från och med den andra maj och fram till slutet av september kan unga trafikanter mellan 6 och 12 år susa fram på den 640 meter långa banan med gokart eller cykel. För de allra yngsta, 4–6 år, finns möjligheten att åka trampbil med en stöttande förälder vid sidan.

Men det är inte bara farten som lockar. Längs banan väntar en fascinerande upptäcktsfärd genom ett miniatyr-Vasa. Inte mindre än tolv noggrant återskapade modeller av stadens ikoniska byggnader, som stadshuset, vattentornet och järnvägsstationen, kantar vägen. Här finns även salutorget, rondeller, trafikljus och plankorsningar – allt för att skapa en så autentisk stadsupplevelse som möjligt i barnvänlig skala.

“Metvikens trafikpark är som Vasa i miniatyr och erbjuder både barn och vuxna en underbar miljö för att lära sig trafik och ha roligt”, konstaterade servicechef Jarmo Latvala vid fjolårets invigning, och parken lever verkligen upp till det löftet.

Under vardagar är parken öppen för allmänheten mellan klockan 12 och 18, och under helgerna mellan 12 och 16. Förmiddagarna är reserverade för bokade grupper från skolor och förskolor, där professionell personal från Vasa stads ungdomstjänst guidar barnen genom trafikregler och säkerhet.

Varje körtur inleds med en kort säkerhetsgenomgång, och det finns avgångar var 30:e minut. Med 36 gokarts och cyklar, samt till och med en miniatyr av Lifti-bussen, finns det gott om fordon för alla.

Och missa inte den intelligande 1000 kvadratmeter stora pumptracken, som inbjuder till spännande åkning med skateboard, sparkcykel eller BMX!

Miss inte chansen att uppleva Vasa på ett helt nytt och lekfullt sätt! Välkommen till Metvikens trafikpark den andra maj!

MIKROPLASTER

Floder i fara: Den dolda plastkrisen som hotar våra sötvattensmiljöer

EN TYST FLODVÅG AV PLAST stryker våra floder – och det vi ännu inte vet kan förstöra livet under ytan.

I årtusenden har floder varit mänsklighetens livsnerv. De har försett oss med vatten, föda, transportvägar och energi. Men idag står de inför ett hot vi knappt ser – och knappt förstår. Plastföroreningar i floder är ett växande miljöhot som hittills hamnat i skuggan av den mer välkända plastproblematiken i haven. Nu varnar forskare: floder är ännu mer sårbara – och vi vet förvånansvärt lite om omfattningen.

En ny banbrytande rapport av forskarna Jean François Ghiglione och Alexandra ter Halle lyfter fram allvarliga kunskapsluckor i vår förståelse av plastens påverkan på sötvattensmiljöer. Samtidigt ifrågasätter de om våra nuvarande sätt att mäta risker över huvud taget fungerar i dessa komplexa ekosystem.

Mikroplast – en osynlig invasion

Forskningen är entydig: plast finns överallt i floderna. Från

synliga plastflaskor till mikroskopiskt små plastfragment – så kallade mikroplaster. Men här uppstår snabbt ett problem. Det saknas enhetliga metoder för att mäta plastpartiklar, vilket gör det omöjligt att jämföra studier från olika delar av världen.

Vi vet inte ens var plasten kommer ifrån. Kommer den främst från stadsområden? Från nedbruten makroplast? Eller från industriutsläpp? Forskningen famlar fortfarande i mörker.

Floder är inte hav – så varför behandlar vi dem likadant?

Många metoder för att analysera plastföroreningar har utvecklats för marina miljöer. Men floder beter sig helt annorlunda. Snabbare strömmar gör att plasten förflyttas blixtnsabbt. Vattennivåerna varierar dramatiskt med väder och årstid. Översvämningar kan på ett ögonblick skölja ut tonvis med plast nedströms.

Dessutom kan mikroplaster gömma sig i ler- och sandavlagringar på flodbotten, vilket gör dem svåra att upptäcka med traditionella provtagningsar. ”Vi

försöker mäta en kris med verktyg som inte är gjorda för floder,” konstaterar Ghiglione.

Livet i floden – ett laboratorium för plastens effekter

I laboratorier har man kunnat visa att fiskar, insekter och mikroorganismer äter mikroplast. Men vad händer på längre sikt? Kan det orsaka sjukdomar? Påverka tillväxten? Rubba hela näringskedjor? Vi har ännu inte svar på dessa grundläggande frågor.

Det är också oklart om plasten ackumuleras uppåt i näringskedjan. Kan mikroplast som äts av plankton i slutändan hamna på våra egna tallrikar via fisken? Forskningen är fortfarande i sin linda – och det gör hotet än mer oroande.

Tre centrala problem bromsar utvecklingen

För det första saknas en global standard för provtagning. Vissa forskare mäter bara makroplast, andra enbart mikroplast. Ett nytt ISO-standardförslag kan förbättra situationen – om det antas brett.

För det andra förändras flodmiljöer snabbt. Många studier genomförs under lugna förhållanden – men en enda storm kan föra med sig enorma mängder plast. Därför behövs realtidsövervakning med hjälp av sensorer, satelliter och drönare.

För det tredje vet vi fortfarande nästan ingenting om de långsiktiga effekterna. Labbstudier pågår i veckor – men plasten stannar kvar i miljön i hundratals år. Vi behöver studier som pågår i decennier för att förstå vad som händer med floder, djur och människor över tid.

Konsekvenserna är potentiellt katastrofala. Många städer hämtar sitt dricksvatten från floder – och om mikroplaster når dessa källor, vad betyder det för vår hälsa? Om plankton äter plast, fisken äter plankton och vi äter fisken – är vi i slutändan i färd med att förgifta oss själva?

Plastkrisen finns inte bara i världshaven – den finns i floderna vi dricker ur, fisken vi äter och vattnet vi behöver för att överleva. Frågan är inte om vi har råd att agera – utan om vi vågar låta bli.

KLIMATFÖRÄNDRINGEN

Copernicus: Mars 2025 var den varmaste marsmånaden någonsin i Europa – en klimatkris som urartar

EN PLANET I BRAND: Europas varmaste marsmånad i historien. Senaste data från Copernicus Climate Change Service (C3S) bekräftar det många fruktat: Mars 2025 var den varmaste marsmånaden någonsin i Europa, vilket slog tidigare rekord och fördjupar farhågorna om en accelererande klimatkris.

Globalt sett var mars 2025 den näst varmaste marsmånaden någonsin, med en genomsnittlig lufttemperatur vid ytan på 14,06°C – 0,65°C över genomsnittet för 1991-2020 och en skrämmande 1,60°C över förindustriella nivåer. Även om månaden var 0,08°C kallare än rekordvarma mars 2024, var den ändå marginellt varmare (+0,02°C) än den tredje varmaste marsmånaden (2016).

Men den mest alarmerande upptäckten? Detta är den 20:e månaden av de senaste 21 då den globala temperaturen översteg 1,5°C jämfört med förindustriell tid – en kritisk gräns som forskare varnar kan utlösa irreversibla klimatomslag.

Europa i centrum: En kontinent som hettas upp

För Europa var mars 2025 historisk. Medeltemperaturen över europeisk mark nådde 6,03°C, en chockerande 2,41°C över genomsnittet för 1991-2020. De hårdast drabbade

områdena inkluderade Östeuropa och sydvästra Ryssland, där temperaturerna sköt i höjden långt över säsongsnormala nivåer.

Samantha Burgess, Strategic Lead for Climate vid ECMWF, konstaterade:

”Mars 2025 var den varmaste marsmånaden för Europa, vilket återigen visar hur temperaturerna fortsätter att slå rekord. Det var också en månad med kontrasterande nederbördsextremer – vissa regioner upplevde sin torraste marsmånad någonsin, medan andra hade sin våtaste på minst 47 år.”

Denna klimatiska pendling mellan extrem torka och översvämningar blir det nya normala, vilket destabiliserar jordbruk, ekosystem och samhällen.

Arktis i kris: Rekordlåg havsis. Medan Europa stekte, tog Arktis ännu ett hårt slag. Vintertäckningen av havsis nådde ett rekordlåg värde, vilket fortsätter ett decennielångt nedåtgående trend. Förlusten av reflekterande is accelererar den globala uppvärmningen, eftersom mörkt havsvatten absorberar mer värme – en farlig återkoppling.

Forskare varnar för att utan akuta åtgärder kan Arktis vara isfri under somrarna inom decennier, med ka-

tastrofala konsekvenser för globala väderförhållanden, havsnivåer och biologisk mångfald.

Varför detta är viktigt: Vi lever i en klimatnödssituation

1,5°C är inget mål mera – det är en gräns vi redan överskridit

Parisavtalet syftade till att begränsa uppvärmningen under 1,5°C, men vi leker redan med elden.

20 av de senaste 21 månaderna överskred denna nivå, vilket betyder att vi befinner oss på okänt territorium.

Extremväder är det nya normala

Torkor, översvämningar, skogsbränder och värmeböljor är inte längre undantag – de är standard.

Europas skogsbrandssäsong startar tidigare och varar längre, medan Medelhavsländerna står inför allvarliga vattenbristproblem.

Arktis kollaps kommer att påverka alla

Smältande is stör jetströmmen, vilket leder till långvariga värmeböljor och kraftiga köldknäppar.

Stigande havsnivåer hotar kuststäder världen över, från Miami till

Mumbai.

Handlingsuppsmaning: Vad måste göras?

Copernicusrapporten är inte bara ännu en klimatvarning – det är en skrällande varningsklocka.

□ Avveckla fossila subventioner – Regeringar pumpar fortfarande miljarderna in i olja och gas medan förnybar energi väntar på finansiering.

□ Snabba på övergången till förnybar energi – Sol- och vindkraft måste ersätta kol och gas inom år, inte decennier.

□ Inför striktare klimatpolitik – Koldioxidskatter, avskogningsförbud och bindande utsläppsmål är icke förhandlingsbara.

□ Förbered för det oundvikliga – Även om utsläppen stoppas idag, kommer inbyggd uppvärmning garantera fler extremväder. Städer måste anpassa sig nu.

Det här årtiondet avgör vår framtid

Vi slår inte bara rekord – vi förstör vår planet. Om mars 2025 är en indikation på vad som komma skall, blir 2020-talet det årtiondet som avgör om vi undviker klimatkatastrof eller störtar in i oföränderligt kaos.

Tiden för halvmesyer är förbi. Tiden för handling är nu.

KONST

HELENBE SCHJERFBECK

Helene Schjerfbeck-utställning anländer till Metropolitan Museum of Art i New York – ett historiskt första för finsk konst

Ateneum Konstmuseum | Nyheter |
2 april 2025

EN MILSTOLPE i finsk konst-historia närmar sig när Hele-ne Schjerfbecks verk kommer att visas på Metropolitan Museum of Art (The Met) i New York från den 5 december 2025 till den 5 april 2026. Detta är första gången som en finsk konstnär får en egen utställning på ett av världens mest prestigefyllda konstmuseer. Utställningen är resultatet av ett långsiktigt samarbete mellan Ateneum Konstmuseum och initiativet Klassikot maailmalle (Klassiker till världen), med stöd från Jane och Aatos Erkkö Stiftelse.

En dröm som går i uppfyllelse för finsk konst

”Detta är en dröm som går i uppfyllelse – inte bara för mig utan för hela den finska konsten. The Met är i en klass för sig, och det är en otrolig ära att Helene Schjerfbecks verk kommer att pryda dess väggar,” säger Anna-Maria von Bonsdorff, direktör för Ateneum Konstmuseum.

Utställningen omfattar Schjerfbecks (1862–1946) hela karriär, från hennes tidiga akademiska verk till hennes introspektiva självporträtt från senare år. Över 60 verk kommer att visas, inklusive porträtt, stilleben och landskap, med ikoniska verk som Konvalescenten (1888), Sömmerskan (1905) och en serie självporträtt. En särskild höjdpunkt är Spets-

Helene Schjerfbeck: Självporträtt med svart bakgrund (1915). Finlands Nationalgalleri / Konstmuseet Ateneum, Hallonblads samling. Bild: Finlands Nationalgalleri / Yehia Eweis.

kragen (1920), som The Met förvärfvade 2023 – det första verket av en finsk konstnär i museets samling.

Internationellt samarbete och samtidskonst i fokus

Utställningen kommer att visas i The Met's Robert Lehman Wing, kuraterad av Dita Amory, med Anna-Maria von Bonsdorff som konsultande kurator. En omfattande utställningskatalog, inklusive en essä av von Bonsdorff, kommer att publiceras i samband med utställningen.

Vid sidan av Schjerfbecks retrospektiv kommer även finsk samtidskonst att stå i

centrum i New York. Utställningen Remix the Archive (maj–juni 2025) kommer att presentera generativ konst skapad med öppna data från Finlands Nationalgalleri, inklusive det prisbelönta verket Loom of Reality av Ilmo och Aarni Kapanen.

Finsk konst når ut till världen Schjerfbecks verk har tidigare fascinerat internationella publik, med en hyllad utställning på Royal Academy of Arts i London 2019 och en turné i Japan och Tyskland 2014–2016.

Projektet Klassikot maailmalle fortsätter att föra finska

mästare till en global publik: en Pekka Halonen-utställning öppnar på Petit Palais i Paris i november 2025, efter den nyligen avslutade Akseli Gallen-Kallela-utställningen på Belvedere Museum i Wien.

Vem var Helene Schjerfbeck?

Schjerfbeck utvecklade en distinkt modern stil där hon rensade bort onödiga detaljer från sina målningar. Hennes självporträtt – målade från ungdom till ålderdom – avslöjar en djup konstnärlig resa. Ateneum har världens största Schjerfbeck-samling, med över 200 verk.

BÖCKER

HISTORISK LITTERATUR

Karl August Tavaststjerna: Adelsman En romantiker i de hårda tidernas virvelvind *Hårda tider* publiceras av Wasa Dagblad

KARL AUGUST TAVASTSTJERNA, den finlandssvenska litteraturens kontroversiella och stora stjärna, föddes 1860 i en adlig familj i kommunen S:t Michel. Redan i sin barndom fick hon uppleva överklasslivets skuggor, när hennes mor dog i tyfus när hon tog hand om tiggare under hungeråren. Denna tragiska händelse gjorde ett outplånligt intryck på den unge Karl August, vilket senare återspeglades i hans verk.

Vägen till skolan i Tavaststjerna var stenig. Efter faderns död ställdes han under förmyndarskap av överste Constantin Ruin, och hans studier vid Helsingfors polytekniska skola inspirerade honom inte särskilt mycket. Han längtade tillbaka till den parisiska konstscenen, men återvände till slut besviken till Finland. Efter detta började dock hans litterära karriär att blomstra.

Tavaststjerna var en kontroversiell person, en "fosterlandspatriot" som avskydde den intellektuella atmosfären och språkstriderna i Finland. Han törstade efter internationellt erkännande och rörde sig i parisiska konstnärskretsar, men samtidigt skildrade han i sina verk det finländska samhällets konflikter och orättvisor. Romanen "Hårda tider" (1891) är en brutal skildring av 1860-talets hungersnödsår, där den ädla romantiken kolliderar med den bistra verkligheten.

Tavaststjernas penna var skarp och satirisk. Han drog sig inte för att skildra samhällets mörka sida, och hans verk väckte mycket diskussion på sin tid. Han var en realist som

inte förskönade verkligheten, men samtidigt hade han själen hos en romantiker som längtade efter skönhet och harmoni.

Tavaststjernas bok *Hårda tider* och den finska översättningen *Kovina aikoina* kommer att publiceras på Wasa Dagblads hemsida.

Hans liv fick ett tragiskt slut i Björneborg 1898, endast 37 år gammal. Enligt berättelsen fick hon i stället för medicin en dödlig dos lampolja, enligt andra källor var det en sjuksköterskas misstag. Denna till synes absurda död är slutet på hans motsägelsefulla liv.

Tavaststjernas arv lever vidare i den finlandssvenska litteraturen. Hans verk är tidlösa skildringar av människans roll i svåra tider, och hans satiriska penna fortsätter att skrapa på ytan av samhället. Han var en ädel romantiker som vågade se verkligheten i vitögat och beskriva dess brutalitet.

Hans bok *Hårda tider* är en milstolpe i den finländska litteraturen som skildrar hungerårens elände och förtvivlan. Tavaststjerna skonar inte läsaren, utan visar hungerns, sjukdomens och dödens fasansfulla ansikte. Han beskriver också människors desperata försök att

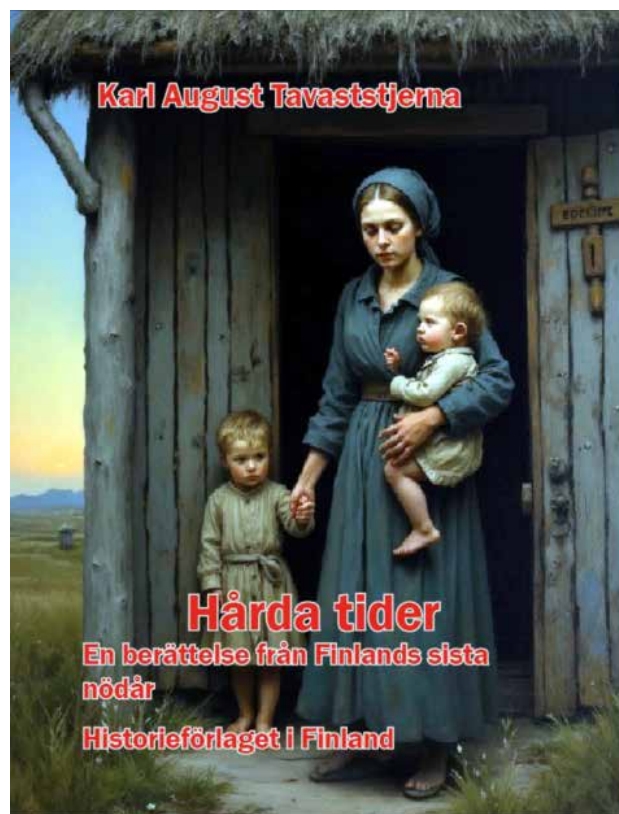

Karl August Tavaststjerna (1860-1898) Wikimedia Commons
överleva och till och med utnyttja varandra. Boken är en kärv skildring av den tid då Finland var ett fattigt och hungrigt land.

Tavaststjernas humor var svart och sarkastisk. Han hånade adelns hyckleri och bourgeo-

isins girighet. Han skrädde inte orden, och hans verk är fulla av skarpa iakttagelser och träffande jämförelser. Han var en författare som vågade skratta även åt allvarliga saker.

Tavaststjerna var också mycket begåvad. Han skrev dikter, pjäser och romaner, och han var också en skicklig journalist. Han startade en egen tidning, men den var inte ekonomiskt framgångsrik. Han var en visionär som ville förändra världen, men han hade också en realistisk förståelse för dess brutalitet. Karl August Tavaststjerna var en kontroversiell och fascinerande person som lämnade ett outplånligt avtryck i den finlandssvenska litteraturen. Hans verk är fortfarande relevanta idag, och de läses och studeras fortfarande. Han var en ädel romantiker som vågade se verkligheten i vitögat och beskriva dess brutalitet.

RYMDEN

Amazon siktar mot stjärnorna – och internet till hela planeten

Första satellituppskjutningen av Project Kuiper blir ett avgörande ögonblick i kampen om rymdens bredbandsmarknad

Den 9 april väntas en Atlas V-raket skjutas upp från Cape Canaveral i Florida, med 27 satelliter ombord. Det kan låta som ännu en dag på jobbet för rymdindustrin – men det är allt annat än rutin. Det är starten på Amazon Project Kuiper, en av de mest ambitiösa satsningarna hittills för att förändra hur mänskligheten kopplar upp sig mot internet.

Bakom detta projekt står e-handelsjätten Amazon, känd för att leverera allt från böcker till kylskåp – och nu alltså också bredband från rymden.

Ett internet för hela världen. Nästan fyra miljarder människor på jorden saknar fortfarande stabil internetuppkoppling. Det är en siffra som Amazon vill förändra. Genom Project Kuiper planerar företaget att placera totalt 3 236 satelliter i låg omloppsbana (LEO) runt jorden. Tanken är att dessa satelliter ska kunna erbjuda snabbt och stabilt bredband till platser där traditionell infrastruktur – kablar, master och markstationer – är svår

eller olönsam att bygga ut.

Det handlar om landsbygder i USA, skolor i Anderna, sjukhus i Saharas utkanter – och till och med ombord på fartyg mitt ute på Atlanten.

»Det här handlar om mer än bara teknik. Det handlar om jämlikhet i information«, sa Rajeev Badyal, som leder Kuiper-projektet, i en intervju tidigare i år. »Vi bygger en bro över den digitala klyftan.«

Tidsplan med press

Uppskjutningen kommer drygt ett år senare än först planerat. Och nu tickar klockan. Enligt amerikanska telekommyndigheten FCC:s krav måste Amazon ha minst hälften av sina satelliter i omloppsbana innan juli 2026 – annars riskerar de att förlora tillståndet. Det innebär att Amazon måste skala upp snabbt.

Under 2023 skickade Amazon upp två testsatelliter – KuiperSat-1 och KuiperSat-2 – som visade lovande resultat. Nu går företaget in i nästa fas: massproduktion och frekventa uppskjutningar under 2024 och 2025.

Så fungerar det

Satelliterna i Kuiper-systemet kommer att cirkulera på en höjd av mellan 590 och 630 kilometer över jorden. Genom att använda Ka-bandet för datakommunikation och laserteknik för att kommuni-

cera mellan satelliterna, minskar behovet av markstationer, vilket snabbar upp och förenklar datatrafiken.

Amazon utvecklar även kundterminaler – små antenner ungefär i storlek med en pizzakartong – som förväntas kosta under 400 dollar. Det är ett strategiskt drag: billig hårdvara gör tjänsten mer tillgänglig för hushåll och småföretag världen över.

Konkurrensen i omloppsbana. Men Amazon är inte först ute. SpaceX:s Starlink – grundat av Elon Musk – har redan över 5 000 aktiva satelliter i omloppsbana och miljontals användare globalt. Även brittisk-indiska OneWeb och kinesiska GuoWang bygger egna satellitnätverk. Det gör rymden till nästa stora arena för teknikjättarnas maktkamp.

Vad skiljer Kuiper från konkurrenterna?

För det första: pengar. Amazon har Jeff Bezos i ryggen – världens tredje rikaste man – och resurserna att bygga infrastruktur i enorm skala.

För det andra: AWS. Amazon Web Services är redan världens största molntjänstplattform. Integration mellan Kuiper och AWS kan ge företag i avlägsna områden direktaccess till molntjänster, dataagring och AI-lösningar utan att

behöva gräva en enda fiberkabel.

För det tredje: ekosystemet. Med bättre uppkoppling kan fler människor i världen använda Amazon-tjänster som e-handel, Prime Video och Alexa. Det här är alltså inte bara ett teknikprojekt – det är också en affärsstrategi med enorm potential.

Etiska och miljömässiga frågor

Men det finns frågetecken. Kritiker har lyft oro för ökad »rymskräpning« – gamla satelliter som kan kollidera med andra objekt. Amazon säger sig ha planer för att aktivt manövrera ut uttjänta satelliter ur omloppsbana och bränna upp dem i atmosfären, men frågan är långt ifrån löst globalt.

Dessutom diskuteras frågan om ett privat företags makt över en så kritisk infrastruktur som internet. Borde global uppkoppling vara en offentlig angelägenhet, snarare än en marknadsvara?

Nästa steg: lyft den 9 april. När raketerna lyfter från Cape Canaveral den 9 april kommer blickarna inte bara vara riktade mot himlen – utan mot framtiden för vår digitala värld. Project Kuiper är ett teknologiskt jättesprång, men också en symbol för den nya eran där rymden blivit en affärsplats snarare än bara ett vetenskapligt laboratorium.

Frågan är inte längre om världen blir uppkopplad – utan vem som får kontrollen över kablarna, även om de nu svävar högt ovanför våra huvuden.

UTSTÄLLNING

AMOS REX

Anna Estarriolas verk för besökaren in i en labyrint av mångtydig verklighet – Amos Rex nya utställning utmanar sinnena och tankarna

VAD HÄNDER när verkligheten inte är vad den verkar vara vid första anblicken? Tänk om allt omkring oss – föremål, ljud, rum – i själva verket är iscensatt, manipulerat och avsiktligt arrangerat? Den katalanskfödda, i Helsingfors bosatta mediekonstnären Anna Estarriolas nya utställning Staged

Circumstances and Piles of Things på Amos Rex bjuder in besökaren att utforska verklighetens skikt och bege sig ut på ett komplext, sinnligt äventyr.

Utställningen, som öppnade för allmänheten den 2 april, är Estarriolas största soloutställning hittills. Den

breder ut sig i Amos Rex underjordiska utrymmen som en levande labyrint, där varje verk är en egen värld – ibland överraskande konkret, ibland svävande abstrakt.

Iscensatta rum och föränderliga betydelser

Estarriolas verk kombinerar skulpturer, rörlig bild, ljud och elektronik, och skapar dynamiska installationer som reagerar på besökarens närvaro. Utställningens titel (Iscensatta omständigheter och högar av saker) refererar både till verkenas fysiska struktur och deras filosofiska utgångspunkt: hur får föremålen omkring oss sin betydelse? Kan vi lita på våra sinnen?

”Estarriolas verk berättar inte bara historier – de aktiverar betraktaren som deltagare. Hennes installationer är som små teaterföreställningar där alla kan hitta sin egen roll,” säger utställningens kurator Katariina Timonen.

Vetenskap och konst möts

I Estarriolas konst märks tydliga influenser från naturvetenskap, särskilt kvantfysik och neurovetenskap. Hennes verk utforskar hur hjärnan bearbetar information och hur vi skapar ordning ur en kaotisk värld.

”Jag vill att besökarna ska ifrågasätta vad de ser. Finns det jag ser verk-

ligen? Eller är det bara en konstruktion som jag har internaliserat?” funderar Estarriola.

Hennes verk har ställts ut internationellt och ingår i samlingar som Nationalgalleriets och Saastamoinen stiftelses. År 2015 tilldelades hon det prestigefyllda AVEK-priset och har även fått statens femåriga konstnärsstipendium.

Utforska, rör, bryt mot förväntningarna

Utställningen på Amos Rex är ingen traditionell konstupplevelse där besökaren passerar verk i tystnad. I denna labyrint kan varje rörelse, blick eller beröring förändra upplevelsen. Estarriolas verk får hjärnan att arbeta – de förvirrar, bryter mot förväntningar och lämnar besökaren att fundera över vad som är verkligt och vad som är iscensatt.

Staged Circumstances and Piles of Things visas på Amos Rex från 2 april till 1 september 2025. I samma utrymme visas också Enni-Kukka Tuomalas utställning Expanding Empathies, som erbjuder ett intressant motpol till Estarriolas verk.

Bilder: Anna Estarriola, System-Amos Rex-Aukusti Heimonen AnnaEstarriola_03_Amos Rex_StellaOjala

LATINSKA CITAT

Visst var romarna kloka!

Ja, det var de. Dessa citat, som används om inte dagligen så väldigt ofta, är alla skapade i det romerska imperiet.

Det romerska imperiet var en vagga för visdom och intellekt. Många av de ordspråk och citat som myntades under denna tid har överlevt århundradena och fortsätter att inspirera och ge oss insikter än idag. I denna artikel ska vi utforska några av de mest minnesvärda latinska citaten och deras betydelse.

Minnesvärda latinska citat

- "Carpe diem"
 - o Betydelse: Fånga dagen.
 - o Förklaring: Detta berömda citat av poeten Horatius uppmanar oss att ta vara på varje ögonblick och njuta av livet till fullo.
- "Veni, vidi, vici"
 - o Betydelse: Jag kom, jag såg, jag segrade.
 - o Förklaring: Dessa ord yttrades av Julius Caesar efter en snabb seger i krig. De symboliserar effektivitet och beslutsamhet.
- "Alea iacta est"
 - o Betydelse: Tärningen är kastad.
 - o Förklaring: Även detta citat kommer från Julius Caesar och sades när han korsade floden Rubicon med sin armé, och därmed startade ett inbördeskrig.
- "Errare humanum est"
 - o Betydelse: Att fela är mänskligt.
 - o Förklaring: Detta ordspråk påminner oss om att ingen är perfekt och att vi alla gör misstag.
- "Dum spiro, spero"
 - o Betydelse: Medan jag andas, hoppas jag.
 - o Förklaring: Detta

citat uttrycker en känsla av orubbligt hopp och uthållighet inför svårigheter.

- "Ad astra per aspera"
 - o Betydelse: Mot stjärnorna genom svårigheter.
 - o Förklaring: Detta citat, som ofta används som motto, betonar att framgång kräver ansträngning och att man måste övervinna hinder.
- "Memento mori"
 - o Betydelse: Kom ihåg att du ska dö.
 - o Förklaring: Detta citat är en påminnelse om livets förgänglighet och vikten av att leva i nuet.
- "Si vis pacem, para bellum"
 - o Betydelse: Om du vill ha fred, förbered dig på krig.
 - o Förklaring: Detta citat, som ofta tillskrivs Publius Flavius Vegetius Renatus, antyder att militär styrka kan vara nödvändig för att upprätthålla fred.

- "O tempora, o mores!"
 - o Betydelse: Vilka tider, vilka seder!
 - o Förklaring: Detta uttryck av Cicero används för att uttrycka oro eller missnöje med den rådande situationen.
- "Festina lente"
 - o Betydelse: Skynda långsamt.
 - o Förklaring: Detta citat, som tillskrivs kejsaren Augustus, uppmanar till ett balanserat tillvägagångssätt där man kombinerar snabbhet med noggrannhet.
- "Vox populi, vox Dei"
 - o Betydelse: Folkets röst, Guds röst.
 - o Förklaring: Detta citat uttrycker idén att den allmänna opinionen har en viss auktoritet eller giltighet.
- "Amor vincit omnia"
 - o Betydelse: Kärleken övervinner allt.
 - o Förklaring: Detta ci-

tat av Vergilius hyllar kärlekens kraft och dess förmåga att övervinna hinder.

- "Audere est facere"
 - o Betydelse: Att våga är att göra.
 - o Förklaring: Detta citat betonar vikten av att ta risker och agera för att uppnå sina mål.
- "De gustibus non est disputandum"
 - o Betydelse: Smaken är som baken, delad.
 - o Förklaring: Detta citat påminner oss om att smaken är subjektiv och att det är meningslöst att argumentera om den.

De latinska citaten ovan är bara ett litet urval av den visdom som det romerska imperiet har gett oss. Dessa ordspråk och citat fortsätter att vara relevanta än idag och ger oss värdefulla insikter om livet, kärleken, framgång och mycket mer.

EKONOMI

Betala mer, få mindre: "Shrinkflation" och "Cheapflation" i inflationens tidevarv

Inflationen tömmer plånböckerna vid kassan, men konsumenter står inför en dubbel smäll: fenomenet "shrinkflation" och dess mer smygande kusin "cheapflation".

Shrinkflation: En välkänd fiende

Shrinkflation, en sammanslagning av orden "shrink" (krympa) och "inflation" (inflation), är en väl dokumenterad praxis där tillverkare subtilt minskar kvantiteten av en produkt samtidigt som de behåller eller till och med höjer priset. Det innebär i praktiken att du betalar mer för mindre av samma produkt.

Exempelvis kan din favoritchokladkaka ha krympt något i storlek, eller din flingpaket kan numera innehålla några färre flingor. Även om förändringen kan verka obetydlig vid en första anblick, kan den ackumuleras till betydande summor över tid, särskilt för budgetmedvetna konsumenter.

Cheapflation: En listig strategi

Cheapflation tar den här strategin ett steg längre. Här minskar tillverkarna inte bara kvantiteten utan justerar även själva receptet, och ersätter ingredienser av högre kvalitet med billigare alternativ. Detta kan gå obemärkt förbi konsumenter som enbart förlitar sig på varumärkeskännedom.

Foodwatch, en belgisk konsumentskyddsorganisation, avslöjade nyligen denna praxis. De identifierade fall där produkter som surimi-stic-

kor innehöll mindre fisk, majonnäs hade en lägre äggulek² (håmliäng = innehåll) och choklad innehöll mindre kakao. Oroväckande nog sammanföll dessa förändringar ofta med prishöjningar, vilket ledde till att konsumenter kände sig dubbel lurade.

Tillverkarnas försvar

Tillverkare hänvisar ofta till stigande råvarukostnader som en motivering för dessa metoder. Inflationen sätter visserligen press på produktionen, men kritiker menar att bristen på transparens kring receptändringar och prishöjningar är oacceptabel.

Kampen för rättvisa

Foodwatches undersökning understryker behovet av ökad transparens från tillverkarna. Konsumenter förtjänar att veta exakt vad de betalar för, särskilt när de står inför stigande matpriser. Till-

synsmyndigheter har också en roll att spela för att säkerställa rättvisa metoder och skydda konsumenters rättigheter.

Vad kan du göra?

Bli en etikettdetektiv: Läs ingredienslistor noggrant och jämför produktstorlekar och priser mellan olika märken.

Välj budgetmärken: Du kan bli förvånad över kvaliteten på butikens egna märkesvaror.

Storhandla: Om du har lagringsutrymme kan det ge bättre värde för pengarna att köpa basvaror i större mängder.

Förespråka transparens: Stöd organisationer som Foodwatch som främjar konsumenters rättigheter och kämpar för rättvisa metoder. Genom att hålla oss informerade och göra välgrundade val kan vi navigera inflationens komplexiteter och se till att vi får valuta för pengarna.

LYCKA

Lyckans geografi – en kåseri om Finland och Vasa

Atta år i rad! Det är som en olympisk guldmedalj i maraton, fast i lycka. Finland, detta nordliga land med sina tusen sjöar och ännu fler myggor, har återigen krönt till världens lyckligaste land. World Happiness Report 2025 är här, och Finland tronar återigen på toppen.

Man kan ju undra, vad är det i det finska vattnet? Eller är det kanske den friska luften, de långa sommarkvällarna, eller den lakritsdoftande bastun? Eller kanske, bara kanske, är det den där tystlåtna, men ändå så varma, finska folksjälén?

När man tittar på listan, så ser man ett tydligt mönster. Norden dominerar, med Danmark, Island och Sverige hack i häl. Sedan kommer Nederländerna och Costa Rica som en exotisk överraskning. Men i botten av listan hittar vi länder som Malawi, Libanon, Sierra Leone och sist men inte minst, Afghanistan.

Kontrasterna är slående. Från det trygga och välmående Finland till de krigshärjade och fattiga länderna i botten. Det får en att fundera på vad lycka egentligen är. Är det materiell rikedom, eller är det något annat? Något mer immateriellt, som trygghet, gemenskap och tillit?

Och så har vi Vasa, staden som sägs vara Finlands lyckligaste. Om Finland är världens lyckligaste land, då måste väl Vasa vara världens lyckligaste stad? Jag ser framför mig lyckliga vasabor som promenerar längs strandpromenaden, äter glass och skrattar i kapp med måsarna. Eller kanske sitter de tysta i en park, njuter av solen och

känner en inre frid som bara en vasabo kan känna.

De som inte varit i Vasa känner säkert en stark längtan att i något skede kunna besöka denna lyckliga stad. De vill se med egna ögon detta lyckans Mecka. De vill andas in den lyckliga luften, smaka på det lyckliga vattnet och kanske, bara kanske, få en liten glimt av den där finska lyckan som alla pratar om.

Men oavsett om det är Vasa, Helsingfors, eller någon annan plats i Finland, så är det tydligt att något speciellt pågår i detta land. Kanske är det inte en enskild faktor, utan en kombination av många. Kanske är det den där finska "sisu", en blandning av envishet och uthållighet, som gör att finländarna klarar av både mörka vintrar och besvärliga grannar. För att inte tala om bada

bada bastu.

Oavsett vad hemligheten är, så kan vi alla lära oss något av Finland. Kanske handlar det om att uppskatta de små sakerna i livet, att vara tacksam för det man har, och att ta hand om varandra.

Eller kanske handlar det bara om att ha en bra bastu och tillräckligt med lakrits och knäckebröd.

AFRIKA

MAT- OCH LÄKEMEDELSBRIST I AFRIKA

Konsekvenser av att USA stoppar allt bistånd till Afrika: en hotande humanitär kris

USA har länge varit en av de största givarna av utländskt bistånd till Afrika och ger miljarder dollar varje år för att stödja hälsoinitiativ, livsmedelssäkerhet, utbildning och ekonomisk utveckling. Om Förenta staterna plötsligt skulle avbryta allt bistånd till kontinenten skulle det få katastrofala följder, förvärra befintliga kriser och skapa nya. Från den potentiella explosiva tillväxten av hiv-epidemin till ökningen av läkemedelsresistenta hiv-stammar och ökad hunger skulle spridningseffekterna bli kännbara i hela Afrika och på andra håll.

Hiv-epidemin: en tickande bomb
En av de mest omedelbara och förödande konsekvenserna av att skära ned på biståndet skulle bli konsekvenserna för hiv-behandling och förebyggande program. Beredskapsplanen för aids (PEPFAR), som lanserades av USA:s president 2003, har varit en hörnsten i den globala kampen mot hiv/aids. PEPFAR har tillhandahållit livräddande antiretroviral vård (ART) till miljontals människor, stöttat förebyggande program och stärkt hälso- och sjukvårdssystemen i Afrika. Om det amerikanska biståndet skulle stoppas skulle tillgången på antiretrovirala läkemedel allvarligt

störas. Miljontals människor som är beroende av dessa läkemedel för att kontrollera hiv och förhindra utvecklingen av aids skulle bli utan behandling. Detta skulle kunna leda till en kraftig ökning av aidsrelaterade dödsfall, vilket kommer att vända de framsteg som gjorts under årens lopp. Enligt UNAIDS lever cirka 25,6 miljoner människor i Afrika söder om Sahara med hiv, och många är beroende av PEPFAR-finansierade program för att överleva.

Dessutom kan avbruten behandling leda till utveckling av läkemedelsresistenta stammar av HIV. När patienter inte tar sin medicin konsekvent kan viruset mutera och bli resistent mot mediciner, vilket gör det svårt att behandla. Detta skulle inte bara äventyra den enskildes hälsa, utan skulle också utgöra en betydande risk för folkhälsan, eftersom läkemedelsresistent hiv skulle kunna spridas snabbt och undergräva de globala ansträngningarna för att kontrollera epidemin.

Hunger och osäker livsmedelsförsörjning: en allt djupare kris

Förenta staterna har en avgörande roll att spela i kampen mot den osäkra livsmedelsförsörjningen i Afrika. Program som finansieras av U.S. Agency for International Development (USAID) och andra

organisationer ger akut livsmedels hjälp, stöder jordbruksutveckling och förbättrar näringen för miljontals människor. Om detta bistånd skars ned skulle länder som redan lider av allvarlig livsmedelsbrist drivas till avgrundens rand.

Länder som Somalia, Sydsudan och Jemen (dock inte i Afrika, som är starkt beroende av amerikanskt bistånd) skulle vara särskilt sårbara. Dessa länder kämpar redan med konflikter, klimatförändringar och ekonomisk instabilitet, som har lämnat miljontals människor på randen till svält. Utan USA:s hjälp skulle FN:s livsmedelsprogram (WFP) och andra organisationer ha svårt att ge tillräckligt med livsmedelsbistånd, vilket skulle leda till ökad undernäring, svält och möjligen svält.

Barn skulle vara bland de hårdast drabbade. Undernäring i tidig barndom kan orsaka tillväxthämning, försämra den kognitiva utvecklingen och öka mottagligheten för sjukdomar. De långsiktiga konsekvenserna av utbredd undernäring skulle bli djupgående och påverka inte bara enskilda människors liv utan också den ekonomiska och sociala utvecklingen i hela nationer.

Kollaps av hälso- och sjukvårdssystemen

USA:s bistånd har varit avgörande

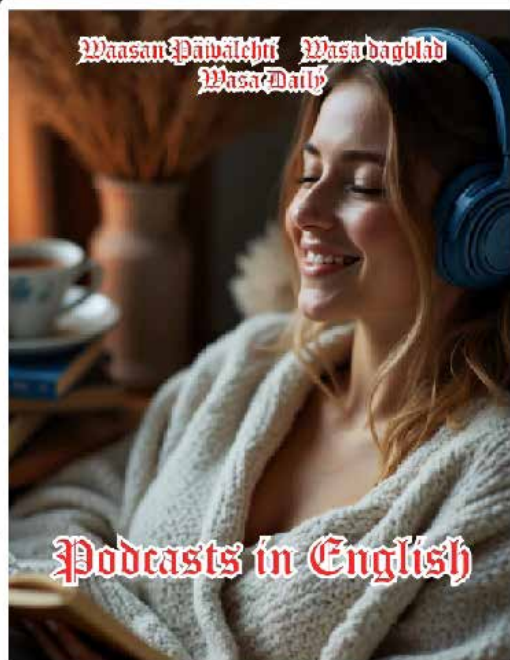
för att stärka hälso- och sjukvårdssystemen i hela Afrika. Förutom HIV/AIDS-program stöder USA:s finansiering mödra- och barnhälsa, vaccinationskampanjer och kampen mot infektionssjukdomar som malaria och tuberkulos. Att skära ned på biståndet skulle leda till att många hälso- och sjukvårdssystem blir underfinansierade och dåligt rustade för att möta befolkningens behov.

Ekonomisk och politisk instabilitet

Tillbakadragandet av det amerikanska biståndet skulle också kunna få betydande ekonomiska och politiska konsekvenser. Många afrikanska länder är beroende av utländskt bistånd för att komplettera sina budgetar och finansiera utvecklingsprojekt. En plötslig nedskärning av biståndet skulle kunna leda till ekonomisk instabilitet, minskade offentliga tjänster och ökad arbetslöshet. Den politiska instabiliteten kan också öka när regeringarna kämpar för att tillgodose befolkningens behov. I vissa fall kan detta leda till social oro, konflikter och massmigration. Den instabilitet som detta leder till skulle inte bara påverka Afrika utan skulle också kunna få globala konsekvenser, bland annat ökade flyktingströmmar och ökad oro för säkerheten.

AI

AI-genererade poddar: En ny era för ljudinnehåll med NotebookLM

**Podcast in English:
Russian disinformation**
<https://vpress.ovh/podcasts.htm>

I den snabbt föränderliga världen av digitala medier fortsätter artificiell intelligens (AI) att tänja på gränserna och omforma branscher samt omdefiniera kreativa processer. En av de mest banbrytande utvecklingarna är Googles NotebookLM, en avancerad språkteknologi med potential att revolutionera podstavärlden.

Med sin förmåga att skapa ljudinnehåll av mänsklig kvalitet öppnar NotebookLM upp nya och spännande möjligheter inom AI-drivna berättelser, utbildning och underhållning.

Framväxten av AI-genererade poddar

Podcastbranschen växer i en rasande takt, och innehållsskapare samt medie företag letar ständigt efter innovativa verktyg för att effektivisera produktionen och stärka kreativiteten. NotebookLM, som först fick uppmärksamhet för sin förmåga att generera hög-

kvalitativa texter, har nu tagit steget in i ljudinnehållet. Denna banbrytande teknik kan producera poddar som är nästan omöjliga att skilja från de som skapats av mänskliga programledare, vilket skapar nya möjligheter för framtiden.

Det som gör NotebookLM-genererade poddar så attraktiva är flera unika funktioner som skiljer dem från traditionella poddar:

Naturligt ljudande röst: NotebookLM kan generera ljudinnehåll med en röst som efterliknar den naturliga rytmen och tonen i mänskligt tal. Detta gör att lyssnaren får en smidig upplevelse där det är svårt att avgöra om podden är AI-genererad.

Mångsidiga ämnen: Oavsett om det handlar om nyheter, aktuella händelser eller lättsamma berättelser, kan NotebookLM hantera en mängd olika ämnen. Dess flexibilitet gör det till ett idealiskt verktyg för innehållsskapare som vill utforska olika genrer utan tidskrävande produktion.

20 vardagliga förkortningar du behöver känna till (och kanske några du knappast behöver)

Förkortningar finns överallt nuförtiden. Från sms-akronymer till teknisk jargong, de praktiska kombinationerna på 3 bokstäver (och ibland längre) kan vara förvirrande om du inte är insatt. Men frukta inte, andra förkortningsäventyrare! Den här artikeln kommer att utrusta dig med kunskapen att dechiffrera 20 av de vanligaste förkortningarna du kommer att stöta på i vardagen.

LOL: Laughing Out Loud, Lots of Laugh, ljudligt skarr, mycket skratt (Den här kan redan vara en klassiker för många!)

BRB: Be Right Back (Perfekt för en snabb toalettpaus under en pratstund)

OMG: Oh My God, »Herre Gud!« (Uttrycker förvåning eller starka känslor)

IMHO: In my humble opinion, I min ödmjuka åsikt (Ett sätt att inleda din åsikt artig)

**** ASAP:** ** Så snart som möjligt (Tänder en eld under någon... snyggt)

FYI: For Your Information, För din information (En heads-up för någon)

ETA: Estimated time of arrival, Beräknad an-

komsttid (Låter dig veta när du kan förvänta dig någon)

OSA: Vänligen svara (formell begäran om svar på en inbjudan)

PDF: Portable Document Format (Ett vanligt filformat för dokument)

JPG: Joint Photographic Experts Group (Ett populärt bildfilformat)

GIF: Graphics Interchange Format (Ett annat bildformat, känt för animationer)

TIFF: Tagged Image File Format (används för bilder av hög kvalitet)

WWW: World Wide Web (Grunden till det internet vi känner till)

HTTP: Hypertext Transfer Protocol (Språket som webbsidor använder för att prata)

GPS: Global Positioning System (Hjälper dig att navigera i världen)

Bankomat: Uttagsautomat (din vänliga lokala bankomat)

DIY: Gör det själv (för de händiga människorna där ute)

VIP: Mycket viktig person (Någon som får specialbehandling)

TBA: Kommer att meddelas (Håll ögonen öppna för mer information)

TBD: Att vara bestämd (Vi håller fortfarande på att ta reda på saker)

Det här är bara ett

smakprov på förkortningsvärlden, men med dessa 20 under bältet är du på god väg att dechiffrera det vardagliga språket, från avslappnade texter till tekniska dokument. Så nästa gång du ser en förkortning som får dig att klia dig i huvudet, kom ihåg den här listan och fortsätt att utforska den underbara världen av stenografisk kommunikation!

Wasa Dagblad

En modern tidning med en layout med drag av 1870-talets press. På den tiden hade tidningar bara 4-8 sidor. Mycket text, men inga bilder alls, så det är mycket att läsa på några sidor.

Tidningen innehåller citat från gamla dagstidningar hämtade från Riksarkivet (digi.kansalliskirjasto.fi). GPT3, Gemini, Aria och Monica gör en del av det rutinmässiga redigeringsarbetet, t.ex. översättning, korrekturläsning och skrivande av korta notiser. Alla texter har granskats av journalister och redaktionen ansvarar för texternas innehåll.

Wasa Dagblad är en publikation av dagstidningstyp som än så länge utkommer på söndagsmorgnar. Men vårt mål är att den ska komma ut varje morgon i framtiden.

Tidningen finns tillgänglig gratis på nätet.

Läsarnas texter är välkomna!

Tidningen är lokalt ägd och kommer att fortsätta att vara det.

Chefredaktör är Hans Björknäs.

Redaktion: Wasa Dagblad, Skolhusgatan 37 B 7, 65100 Vasa, tel. +358-40-5462455.

Redaktionen i Helsingfors: Wasa Dagblad, Andra linjen 9 B 36, 00530 Helsingfors. Telefon +358-40-5462455. Annonser kan sändas via e-post i jpg-format, ta gärna kontakt med redaktionen.

E-post: wasadagblad@gmail.com

HOROSKOP FÖR MAJ 2025

Maj-horoskop – Stjärnorna snackar strunt (och lite san- ning)

Väduren (21/3–19/4)
Maj börjar med energi!
Tyvärr glömde du var
du la den. Leta bakom
soffan eller i kylskåpet.
Kärleken knackar på –
öppna dörren, men kolla
genom titthålet först.

Oxen (20/4–20/5)
Grattis, det är din må-
nad! Belöna dig själv
med tårta, presenter och
kanske ett extra glas
bubbel. Ekonomin ser
stabil ut – tills du går
förbi en loppis.

Tvillingarna (21/5–20/6)
Du har svar på allt, men
ingen har ställt frågan
än. Var försiktig med
ordlekar – alla uppskat-
tar inte att kallas för
”morgontrött zombie
med kaffeproblem”.

Kräftan (21/6–22/7)
Du känner dig käns-

losam. Det är okej.
Särskilt när du råkar se
en gullig hund i regn.
Karriären rör sig fram-
åt – långsamt, som en
snigel på semester.

Lejonet (23/7–22/8)
Maj är din catwalk! Men
kom ihåg: alla trottoa-
rer är inte scen. Kärlek
blomstrar – likaså ogrä-
set på balkongen. Välj
vilken du vattnar.

Jungfrun (23/8–22/9)
Du planerar allt in
i minsta detalj. Maj
säger: ”Lycka till!”
Stjärnorna råder dig att
släppa kontrollen – eller
åtminstone att prova
spontan taco-tisdag.

Vågen (23/9–22/10)
Du väger för och emot.
I maj kan du fastna i en
beslutsloop – särskilt
vid glassdisken. Kärle-
ken är nära, men kanske
gömmar sig bakom en
bokhylla.

Skorpionen (23/10–
21/11)
Du drar till dig hemlig-
heter och drama. Perfekt
– maj bjuder på både
cliffhangers och ovänta-
de gäster. Tips: ha alltid
extra kaffe hemma.

Skytten (22/11–21/12)
Reslusten spritter!
Även om det bara blir
till mataffären. Maj vill
att du provar något nytt
– kanske salsa. Eller
bara stark sås.

Stenbocken (22/12–
19/1)
Du jobbar hårt. Maj
viskar: ”Chilla lite.” En
picknick i parken kan
ge dig fler insikter än
tre PowerPoint-presen-
tationer.

Vattumannen (20/1–
18/2)
Du är före din tid. Maj
är fortfarande i pyja-
mas. Möt kompromis-
sen – kanske shorts
med kavaj? Innovation
väntar – bara du hittar
din laddsladd.

Fiskarna (19/2–20/3)
Du drömmer dig bort.
Maj erbjuder regn,
solsken och plötsliga
existensiella frågor i
kön till posten. Följ
intuitionen – men kolla
väderprognosen också.

HUMOR FÖR ETT- HUNDRA ÅR SEDAN

FRÅN PÅSK TILL ÅBO

—i Säj mej snälla rara fröken, huru länge det tar att resa från Helsingfors till Åbo?
— 5 timmar ungefär.
— Och från Åbo till Helsingfors?
— Herrejestanes, om det tar 5 timmar från Helsingfors till Åbo, tar det väl lika lång tid tillbaka, idiot.
— Nej rara fröken, inte är det alltid så. Från påsk till pingst är det 2 månader och från pingst till påsk 10 månader.

EN KYSS

Vad gör ni när ni blir kysst? Jag skriker.
Skulle ni skrika, om jag kyss-te er nu?
Nej! Jag är ännu hes från i går kväll

GRATULATIONER:

—Gratulera mig. Jag har gift mig!
—Jag känner inte din hustru, så jag kan inte gratulera dig och jag känner dig, så jag kan inte gratulera din hustru.

PÅ RESTAURANG

En välklädd herre med en liten gosse kommer in på en restaurang. Vad vill du ha? säger han åt pojken och då denne önskar choklad med bakelser får han det medan herrn själv spisar en varm, god frukost. När han är färdig säger han till källarmästaren:
— Ni tittar väl efter pojken ett slag medan jag sticker mig in till teaterns biljettkassa? Han gick och det gick en halv timme, det gick en hel, men herrn kom icke tillbaka.
— Tror du icke, att din pappa snart kommer tillbaka? frågade källarmästaren den lille gossen, som troget satt kvar.
— Min pappa? Varför skulle

han komma hit?

— Var det inte din far som satt med dig här?
— Nej, det var en främmande herre, som frågade om jag ville komma med och dricka choklad.

"AFFÄRSMAN"

En affärsman i stad var allmänt känd som en person, dendär hade till specialitet att „lura bönder 11 . Vid begravningen anhöll änkan att pastorn skulle säga någonting vackert om hennes avlidne man och hälst på rim. Då hov pastorn upp sin röst och sade;
Den avlidne var en trägen man,
När andra sovo, arbetade han
Och när de andra vaknade,
å ägde han vad de saknade.

Viikon astronominen kuva:

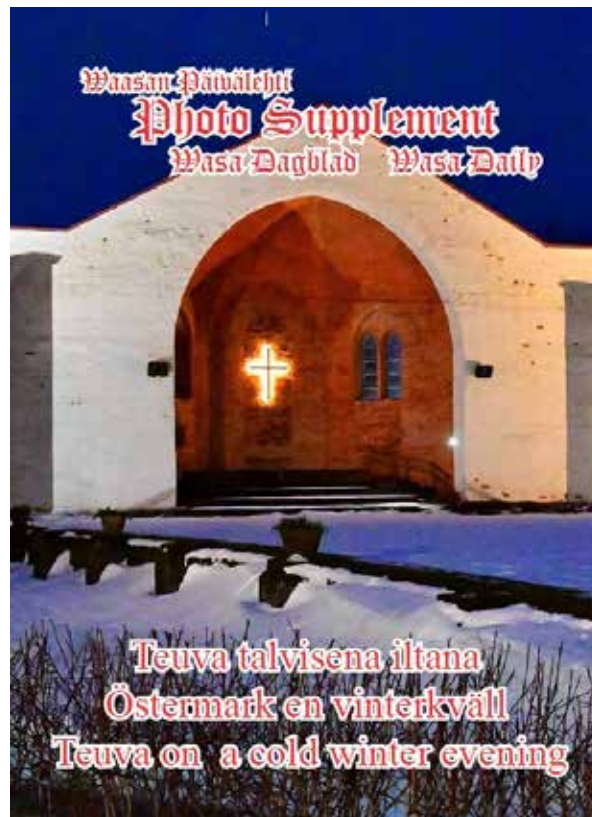

The central parts of our Galaxy, the Milky Way, as observed in the near-infrared with the NACO instrument on ESO's Very Large Telescope. By following the motions of the most central stars over more than 16 years, astronomers were able to determine the mass of the supermassive black hole that lurks there.

Credit:

ESO/S. Gillessen et al.
licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License,

Nästa vecka:

Från läsarna

Vi tar väldigt gärna emot inläggfrån våra läsare. Kommentarer, historier, minnen, debatt, nyheter från hemorten. Sannolikt kommer detta att vara den viktigaste delen i denna vår tidning. Men utrymmet är ju begränsat, så skriv gärna rätt så kort! Säsänd gärna inlägg till:
wasadagblad@gmail-com

Annonsera i WD

Det kan ha ett visst PR-värde att vara bland de första som annonserar i denna historiska och hypermodärna dagstidning.
Sänd annonser till
wasadagblad@gmail.com
som jpg, tiff eller png,

WASA DAGBLAD
wasadagblad@gmail.
com